

Forsoning i familievernet?

En kvalitativ undersøkelse av hvordan familieterapeuter i familievernet forstår fenomenet forsoning, og hvilken betydning dette får for deres møter med klienter.

Heidi Margareth Norbye

VID vitenskapelige høyskole

Oslo

Masteroppgave

Master i familieterapi og systemisk praksis

Antall ord: 22 924

27.05.2022

Opphavsrettigheter

Forfatteren har opphavsrettighetene til oppgaven.

Nedlasting for privat bruk er tillatt.

Sammendrag

Forsoning er et fenomen vi kjenner fra ulike kontekster hvor mennesker er i berøring med hverandre. Vi kan si at det er et fenomen som angår oss, fordi det er knyttet til våre relasjoner. Denne studien undersøker hvordan familieterapeuter forstår fenomenet forsoning innenfor konteksten av familievernet. Studiens problemstilling er: Hvordan forstår familieterapeuter i familievernet fenomenet forsoning? Hvilken betydning får dette for deres møter med klienter? Utvalget i studien består av fire familieterapeuter hvor alle har jobbet i familievernet i fem år eller mer. Dataene er samlet inn gjennom kvalitative intervjuer, og er analysert ved bruk av Interpretative Phenomenological Analysis.

Fire hovedfunn og fire undertemaer er identifisert.

1. Fenomenet forstås som en sentral del av det familieterapeutiske arbeidet

- Begrepet oppleves som fremmed, og brukes lite i møte med klienter
- Fenomenet forstås som mangfoldig

2. Forsoning forstås som en hjelp til å gå videre i livet

- Fenomenet beskrives som viktig i høykonfliktsaker
- Forsoning fremmer håp om endring

3. Forsoning forstås som en prosess

4. Maktperspektiver

Studien viser at familieterapeuter i familievernet har en forståelse av at mye av det de jobber med kan beskrives og forstås som forsoning. De opplever at det å være forsonet med seg selv og sin situasjon, eller det å være forsonet i relasjonen til en annen, kan være en hjelp for mennesker til å gå videre i livet. Forsoning forstås som en prosess, mer enn som et endelig resultat. Studien viser at begrepet brukes lite i møte med klienter, og at det i familievernet er lite fokus på faglig refleksjon rundt fenomenet. Funnene i studien diskuteres i lys av tidligere forskning og relevant teori.

Nøkkelord: Familieterapi, forsoning, reparere, terapi, konflikt, språk og konstruksjoner

Veileder: Åse Holmberg

Abstract

Reconciliation is a phenomenon we know from different contexts where people are in contact with each other. We can say that it is a phenomenon that concerns us, because it is connected to our relationships. This study examines how family therapists understand the phenomenon reconciliation within the context of family services. The research question is: How do family therapists working in the family service understand reconciliation as a phenomenon? In what way does this effect their meetings with clients? The study's selection consists of four family therapists who have worked in family service five years or more. The data is collected through qualitative interviews, and analyzed using Interpretative Phenomenological Analysis. Four main finding and four secondary themes were identified.

1. The phenomenon is understood as a central part of family therapeutic work
  - The term is experienced as broad and foreign, and is in little use in sessions with clients
  - The phenomenon is understood as divers
2. Reconciliation is understood as a help in moving on with life
  - The phenomenon is described as important in cases with high levels of conflict
  - Reconciliation promotes hope of change
3. Reconciliation is understood as a process
4. Perspectives of power

The study shows that family therapist working within family services share a common understanding that much of what they work with can be described and understood as reconciliation. They experience that being reconciled with their selves and their situation, or reconciled in relation to another, can be of help for people to move on with their lives. Reconciliation is understood as a process, more than as a final result. The study shows that the term is used sparingly in sessions with clients, and that family services pay little attention to reflections around the phenomenon. The finding of the study is discussed in light of earlier research and relevant theory.

Key words: family therapy, reconciliation, repair, therapy, conflict, language and constructs

Supervisor: Åse Holmberg

Forord

I dette forordet ønsker jeg å takke.

Tusen takk til dere familieterapeuter som har vært informanter til denne studiene. Takk for alle gode refleksjoner og tanker som dere delte i intervjuet. Takk for at dere stilte dere til disposisjon!

Takk til veiledningsgruppa som jeg har vært en del av disse fire årene på studiet. Det har vært en fryd! Takk for latter, digitale kaffepauser, oppmuntrende heiarop og gode faglige samtaler.

Takk til klasselærer Anne Øfsti for at du har delt av din kunnskap og erfaring, og har gjort faget spennende, utfordrende og inspirerende.

Tusen takk til min gode veileder Åse Holmberg for konstruktiv og god veiledning. Takk for all støtte og motivasjon!

Tusen takk til familien min. For alle heiarop! Særlig takk til min kjære Gaute for at du har støtta, lytta, dytta og heia på meg hele veien.

Tromsø, 25.05.2022

Heidi Margareth Norbye

Innholdsfortegnelse

1	Innledning.....	1
1.1	Problemstilling og relevans for fagfeltet	1
1.2	Avgrensning av oppgaven.....	2
1.3	Oppgavens oppbygning	2
2	Teoretiske perspektiver og relevant forskning	3
2.1	Begrepet forsoning	3
2.1.1	Klassisk gresk kontekst	4
2.1.2	Bibelsk kontekst	4
2.1.3	Politisk kontekst	5
2.2	Noen forståelser av forsoning	6
2.2.1	Et relasjonelt begrep	6
2.2.2	Forsoning forstått som prosess eller mål.....	7
2.2.3	Forsoning og tilgivelse.....	8
2.3	Systemteori.....	9
2.3.1	Systemisk terapi	9
2.3.2	Sosialkonstruksjonisme	12
2.3.3	Samarbeidende teori.....	14
2.3.4	En passe forskjell	16
2.3.5	Forforståelser	17
2.3.6	Emosjonsfokuset teori	18
2.4	Maktperspektiver	20
2.5	Relevant forskning og aktuelle fagartikler.....	21
2.5.1	Relevant forskning.....	22
2.5.2	Aktuelle fagartikler	24
3	Metode.....	26
3.1	Vitenskapsteoretisk ståsted	26
3.2	Kvalitativ metode.....	28
3.2.1	Det kvalitative intervjuet.....	29

3.2.2	Utvikling av intervjuguide	30
3.2.3	Utvalg og rekruttering	31
3.2.4	Presentasjon av informantene	32
3.2.5	Pilotintervjuet.....	33
3.2.6	Gjennomføring av intervjuene	33
3.2.7	Transkribering	34
3.2.8	Egen forforståelse	35
3.3	Analyse.....	35
3.3.1	Interpretative Phenomenological Analysis (IPA).....	35
3.3.2	Stegene i analysen.....	36
3.4	Forskningsetikk	37
3.5	Reliabilitet, validitet, og overførbarhet	38
4	Presentasjon av funn.....	40
4.1	Fenomenet forstås som en sentral del av det familierapeutiske arbeidet.....	41
4.1.1	Begrepet oppleves fremmed og brukes lite i møte med klienter	42
4.1.2	Fenomenet forstås som mangfoldig	44
4.2	Forsoning forstås som en hjelp til å gå videre i livet	45
4.2.1	Fenomenet beskrives som viktig i høykonfliktsaker	46
4.2.2	Forsoning fremmer håp om endring	47
4.3	Forsoning forstås som en prosess	47
4.4	Maktperspektiver	48
5	Diskusjon	51
5.1	Studiens plassering – i dialog med forskningen	51
5.2	Fenomenet forstås som en sentralt del av familierapeutisk praksis.....	52
5.3	Veien er målet	54
5.3.1	Familier i høy konflikt	54
5.3.2	Modeller for forsoning	56
5.4	Begrepet brukes lite	57
5.5	Faglige samtaler om forsoning?	59
5.6	Fravær av en felles forståelse av begrepet kan gi faglig utfordring.....	60
5.7	En nysgjerrig Askeladden.....	61

6	Avslutning.....	63
6.1	Implikasjoner for praksis	63
6.2	Implikasjoner for forskning.....	64
6.3	Mulige svakheter ved studien	64
6.4	Avsluttende kommentarer	65
	Litteraturliste.....	66
	Vedlegg 1 – NSD godkjenning	71
	Vedlegg 2 – Informasjonsskriv	74
	Vedlegg 3 – Samtykkeskjema	77
	Vedlegg 4 – Intervjuguide	78
	Vedlegg 5 – Utdrag av analyse/transkripsjon	79
	Vedlegg 6 – Eksempel på analyseprosess	80

1 Innledning

Familievernet jobber med familier med brutte, og til tider svært krevende relasjoner. I min praksis som familierapeut erfarer jeg at jeg møter en form for uforsonlighet i nært sagt alle kliniske møter. Jeg møter mennesker som søker hjelp til å komme videre i livet. Mennesker som strever med at livet tok en annen retning enn det de hadde tenkt.

I familievernet møter vi uforsonlighet når mennesker må håndtere sorg og tap, og når de er påført urett, krenkelser og alvorlige overgrep. Vi møter uforsonlighet mellom foreldre og barn. Uforsonlighet mellom ektefeller og samboere. Vi ser konflikter som skrur seg til på en måte som fører til bitterhet og hardhet. Uforsonlighet som er med å begrense handlingsrommet til den enkelte, og som gjør mennesker til utgaver av seg selv som de ikke ønsker å være. Uforsonlighet som tapper for energi. Vi møter barn som står midt i kampen, og som er bærere av foreldrenes uforsonlighet. Vi møter foreldre som fortviles over dette, og som strever med å finne veien videre.

Det er i møte med dette jeg er nysgjerrig på fenomenet forsoning i konteksten av familievernet.

1.1 Problemstilling og relevans for fagfeltet

Problemstillingen for studien er:

- Hvordan forstår ansatte i familievernet fenomenet forsoning? Hvilken betydning får dette for deres møter med klienter?

Formålet med studien er å se nærmere på forståelsen av fenomenet forsoning i konteksten av familievernet, og hvordan dette kommer til uttrykk i møte med klienter.

Forståelse av konflikt og uforsonlighet, og hvordan man kan løse opp i dette, er en viktig del av familievernets arbeid. Både innenfor rammen av familien, og ikke minst i konteksten av skilsmisser og barnefordeling. Jeg mener derfor det er relevant for fagfeltet å se nærmere på hvordan man forstår fenomenet forsoning i møte med familier i konflikt og uforsonlighet. Jeg er nysgjerrig på hvordan terapeuter forstår og opplever fenomenet forsoning i denne

konteksten, og på hvordan terapeuters forståelse av fenomenet har innvirkning på deres møte med klienter. I en sosialkonstruksjonistisk ramme er jeg opptatt av hvordan vi samtaler om fenomenet. Studien gjøres innenfor et systemisk perspektiv der dialog og samhandling kan skape nye forståelser.

1.2 Avgrensning av oppgaven

Når man dukker inn i en problemstilling for å søke ny kunnskap, står man overfor mange valg. Denne studien er en masterstudie, og valgene er gjort innenfor gitte rammer som handler om tidsfaktor, omfang og krav til innhold og oppbygning (Everett & Furseth, 2004, s. 131). Det finnes ulike forståelser av fenomenet forsoning. Denne studien har en relasjonell forståelse av fenomenet. Den handler først og fremst om hvordan familierapeuter forstår fenomenet i konteksten av familievernet, og hvilken betydning dette får for deres møter med klienter. Studien har lite fokus på hvordan man eventuelt kan jobbe med forsoning i familier som strever. Den drøfter ikke forståelse av konflikt eller konfliktløsning. Tilgivelse er et fenomen som ofte knyttes tett til forsoning. Denne studien behandler dette i begrenset omfang.

1.3 Oppgavens oppbygning

Oppgaven er delt inn i seks deler. Første del er den innledende delen av oppgaven der jeg redegjør for problemstilling, relevans og begrensninger. I andre del presenterer jeg teori og relevant forskning. I tredje del redegjør jeg for de metodiske valgene for studien, og jeg presenterer Interpretative Phenomenological Analysis som metode for analysen. I fjerde del presenteres funnene i studien. I femte del diskuteres funnene opp mot teori og tidligere forskning. I den avsluttende delen av studien gjør jeg rede for implikasjoner for praksis og videre forskning. Til sist presenteres litteraturliste og vedlegg.

2 Teoretiske perspektiver og relevant forskning

I denne delen gjør jeg rede for den teoretiske rammen og relevant forskning innenfor tematikken av studien.

Jeg har søkt i databasene Oria, Idunn og Google Scholar. Jeg har i hovedsak brukt søkeordene forsoning, familierapi, terapi, reparere, språk og konstruksjoner. På engelsk har jeg særlig brukt søkeordene reconciliation, therapy og family therapy.

Litteratursøket fokuserte først på fagfelleverderte artikler. For å få større oversikt over temaet utvidet jeg søket til artikler, bøker og rapporter som ikke er fagfelleverdert. Artiklene og rapportene som jeg har undersøkt refererer til andre kilder som jeg har hatt nytte av. Jeg har fått tips om relevant forskning fra veileder, og fra professor T. Kleiven ved VID.

I det videre vil jeg først gi en kort innføring i hvordan begrepet forsoning har vært brukt og forstått i noen ulike historiske og kulturelle kontekster. Jeg vil deretter presentere systemisk teori med utgangspunkt i en definisjon av Lorås, Bertrando og Ness (2017). Presentasjonen av systemisk teori synliggjør rammen for konteksten studien gjøres i. I studien er jeg opptatt av hvordan familierapeuter forstår fenomenet forsoning. Jeg vil derfor kort redegjøre for sosialkonstruksjonisme som vitenskapsfilosofi, der forståelse og mening er noe vi skaper sammen. Innenfor språkssystemisk teori vil jeg presentere samarbeidende-dialogisk teori. Videre presenterer jeg emosjonsfokusert teori med vekt på å forstå egne følelser i møte med den andre. Til slutt vil jeg ha fokus på ulike maktperspektiver fordi makten alltid vil være tilstede i relasjonene ((Jensen & Ulleberg, 2011).

2.1 Begrepet forsoning

Forsoning er et fenomen som opptrer i ulike kontekster, og som kan tolkes og forstås på flere måter. Mange vil kjenne igjen begrepet fra politiske forhold som freds- og forsoningsarbeid mellom folk og nasjoner. Når det gjelder faglige kilder for forståelse av fenomenet kan vi finne disse innenfor både teologi, psykologi, filosofi og sosiologi (Kleiven,

2020). Til tross for at fenomenet har en allmenn anerkjent betydning, er det uenighet om hva forsoning egentlig betyr. Bloomfield (2006) sier at det er et stort problem for fenomenet forsoning at man ikke er enige i hvordan man skal definere eller oppnå forsoning.

Fredsforsker Johan Galtung peker på både kompleksiteten og mangfoldet i begrepsforståelsen når han sier "Forsoning er et tema med dype røtter i psykologi, sosiologi, teologi og filosofi. Til tross for disse dype røttene er det allikevel ingen som vet hvordan man suksessfullt skal oppnå forsoning" (2001, s.4). Dette fraværet av en felles enighet om en definisjon på hva forsoning er, gjenspeiler seg i hvordan man bruker begrepet innenfor blant annet politikk og stater, mellom offer og overgripere, i religiøse og kulturelle organisasjoner (Bloomfield, 2006).

For bedre å forstå begrepet innenfor konteksten av familieterapeutisk praksis, vil det være nyttig å kjenne til begrepets historiske opprinnelse, samt politisk og mellommenneskelig forståelse av fenomenet. Det å pakke opp begrepet for å se på hvordan det har vært brukt i disse ulike kontekstene kan være en hjelp for forståelsen av hvor begrepet kommer fra og hvilke betydninger det bærer med seg. Leer-Salvesen (2009) refererer til Wittgenstein som peker på at det ikke vil være mulig å slå fast hvilken betydning et ord har. Et ord er avhengig av en kontekst for å kunne gi mening.

2.1.1 Klassisk gresk kontekst

Dersom vi vil finne roten til begrepet forsoning, må vi gå tilbake til klassisk gresk. Wagle (2016) sier at vi allerede fra 400 tallet kjenner til at hærførerne Herodot, Xenophon og filosofen Platon benyttet begrepet i betydningen av å "bytte ut." Forsoning ble forstått som det å bytte ut for eksempel fiendskap med vennskap, eller hat med kjærlighet. Ved et slikt bytte som Wagle beskriver kunne man oppnå å skape en endring i både relasjoner og i de politiske forhold.

2.1.2 Bibelsk kontekst

I nærmere tusen år har Norge hatt en statsreligion hvor fenomenet forsoning har en svært sentral plass. På bakgrunn av dette kan det derfor være trolig at mange vil forbinde fenomenet forsoning med kristendom og tro. Kristendommens budskap er at Gud gjennom

sin sønn Jesus forsoner mennesket med seg selv. Fiendskap byttes ut med kjærlighet, og slik åpnes det opp for en ny relasjon mellom Gud og mennesker. I Bibelen knyttes fenomenet tett til tilgivelse. Wagle (2016) beskriver den religiøse betydningen av forsoning som et fenomen med kosmiske perspektiver som har hatt stor betydning for menneskers tro og liv til alle tider.

2.1.3 Politisk kontekst

Som tidligere nevnt vil forsoning ofte forbindes med ulike politiske prosesser som har foregått og foregår på verdensarenaen. I nyhetsbildet hører vi om forsoningsprosesser mellom land og folk. Sannhets- og forsoningskommisjonens arbeid i Sør-Afrika etter apartheid i 1995 er kanskje den mest kjente og omtalte forsoningsprosessen i vår tid. Dette forsoningsarbeidet handlet om at både offer og overgriper skulle fortelle sine historier. Det skulle lyttes til alle. Et kriterium for forsoning var at sannheten skulle fortelles (Tutu, 2000). Overgriper og offer skulle fortelle og lytte til hverandres erfaringer og lidelser ansikt til ansikt. Gjennom fortellingen til det enkelte menneske var det et mål å komme til forsoning mellom partene ved at fiendebilder skulle kunne bli byttet ut med menneskebilder (Halpern & Weinstein, 2004). Vi kan trekke paralleller tilbake til gresk forståelse av forsoning, der målet nettopp var å bytte ut fiendebilder med menneskebilder.

I Norge har vi i dag et pågående forsoningsarbeid hvor Stortinget har oppnevnt *Kommisjonen for å granske forsoningspolitikk og urett overfor samer, kvener og norskfinner*. På kommisjonens hjemmeside ([Kommisjonen | UiT](#)) finner vi at fortellingen er viktig. Gjennom fortellingen settes ord på krenkelser og erfaringer slik at det kan skapes et grunnlag for forsoning gjennom en felles forståelse av uretten som er begått.

Symboler har betydning, og er et viktig politisk virkemiddel. Rundt om i verden finner vi symboltunge broer på forsoning som har funnet sted. Et eksempel på dette er fra Calgary hvor de gjorde et politisk vedtak om å gi broen midt i byen et nytt navn, *The Reconciliation Bridge*, som et symbol på forsoning mellom urbefolkningen og befolkningen ellers. Et slikt symbol vil være en stadig påminner om forsoning mellom folk, og et håp om en felles fremtid (Chandler-Olcott & Hinchman, 2018).

2.2 Noen forståelser av forsoning

Jeg vil i det videre løfte frem tre ulike forståelser av fenomenet forsoning, som jeg mener har relevans innenfor konteksten av familierterapien. Relasjonell forståelse, forsoning forstått som prosess eller mål, og til sist vil jeg se på forståelsen av forsoning i forhold til tilgivelse.

2.2.1 Et relasjonelt begrep

Vi kan si at forsoning er et relasjonelt fenomen, da det er knyttet til erfaringer som er relatert til andre mennesker (Kleiven, 2020). Som mennesker lever vi våre liv i relasjon til andre. Til foreldre, barn, ektefelle, samboer, søsken, kollegaer, venner og naboer. Relasjonene våre er viktige. De setter oss inn i en sammenheng av historie og kultur slik at mening skapes og vi blir en del av en større helhet. I møte med den andre får vi hjelp til å forstå mer av hvem vi er. Når det blir brudd i relasjonene, så står vi samtidig i fare for å miste sammenheng og mening. Tomm (2002) skriver at mellommenneskelige konflikter er omtrent uunngåelig i familier. Det kan være krevende konflikter som kan føre til at familiemedlemmer blir krenket eller at tillit brytes. Han sier at fordi familier har behov for hjelp i prosessen med å reparere relasjonene, så konsulteres vi som terapeuter. Vi kan si at forsoning blir noe fundamentalt i det å høre til sammen med andre, fordi det handler om å re-etablere relasjoner som er skadet (Calvert, 2005).

Motsatsen til forsoning kan være uforsonlighet. Uforsonligheten mellom mennesker manifesterer seg på ulike måter i relasjonen. I familievernet møter vi barn som er bærere av foreldrenes uforsonlighet på en slik måte at de blir utrygge og får det vanskelig i sine relasjoner og i sin hverdag (Familievernet Bufetat, 2020). Wagle (2016) sier at det i kjølvannet av uforsonlighet følger brutte relasjoner, fortrenghing, taushet, lidelse, destruksjon og død. Uforsonligheten gjør at vi blir stående fast, og at handlingsrommet begrenses. Gjennom forsoning med seg selv og andre vil mennesker kunne få hjelp til å løse opp i de relasjonelle hindringene som har ført til begrenset livskvalitet (Kleiven, 2020).

2.2.2 Forsoning forstått som prosess eller mål

I faglitteraturen blir forsoning beskrevet både som en prosess og som et mål. Den kan forstås som et mål, som noe som kan oppnås, men også som en prosess hvor man er underveis (Bloomfield, 2006). Det kan være tungt emosjonelt arbeid å skulle forsones med noen som har krenket eller gjort stor skade mot en. Noen ganger vil det være for vanskelig å forsones med den andre. Leer-Salvesen (2009) sier at vi ofte kan tenke at forsoning er ensbetydende med et harmonisk sluttresultat, og at dette kan komme i veien for forsoningsprosessen. Bloomfield (2006) sier at forsoningsprosessen handler om å endre og redefinere relasjonene. Vi kan tenke at en forsoningsprosess ikke alltid er avhengig av den andre, men at forsoning også kan jobbes med i relasjonen til seg selv og sin egen historie (Leer-Salvesen, 2009). Man kan si at en forsoning finner sted i arbeidet som gjøres i forhold til sin egen historie og erfaring av krenkelser fra mennesker som har gjort galt mot deg (Emerick, 2017).

Jeg vil i det videre gi en kort presentasjon av Leer-Salvesen (2009) sin beskrivelse av hvordan man kan forstå en forsoningsprosess. Han beskriver prosessen som tre faser; refleksiv fase, reframing og full forsoning.

Første ledd i forsoningsprosessen er den refleksive fasen, der det handler om å forsones seg med seg selv. Dette er noe vi til stadighet møter i terapirommet. Enkeltmennesker som strever med å forsones seg med sykdom, død eller tap av relasjoner. Mange trenger hjelp til å forsones seg med det som ikke ble, eller til å gi slipp på noe som har vært og som ikke lenger er. Begrepet *å forsones seg med* omhandler den enkeltes erkjennelse av sin egen livshistorie, og å akseptere at livet ble noe annet enn det man hadde tenkt (Kleiven, 2020). Leer-Salvesen peker på at begrepet forsoning slik kan opptre som et refleksivt verb. Når mennesker sier "jeg vil forsones meg med det som har hendt" er språket fortsatt relasjonelt, for det beskriver forholdet mellom en selv og ens egen historie. Forsoningen handler da om å slutte fred med sin egen historie, som kan være en form for sorgarbeid som kan løse fra ulike bindinger og tapte drømmer (2009). Ved at fortiden får mulighet til å bli historie, får man frihet til å kunne leve livet i nåtiden (Kleiven, 2020, s. 91).

Neste steg i forsoningsprosessen handler om å gjøre fiendebilder om til menneskebilder. Leer-Salvesen betegner dette som *reframing* (2009). Dette er noe vi kan kjenne igjen fra

krigssituasjoner, der fiendebilder skapes gjennom ordene og begrepene som brukes for å umenneskeliggjøre den andre (Halpern & Weinstein, 2004). Noe av den samme dynamikken kan man ane i relasjoner hvor konfliktnivået er svært høyt hos par vi møter i familievernet. Omtalen av den andre kan ha karakter av en fiende som ikke vil meg vel. Når Leer-Salvesen snakker om reframing handler det om å gi den andre en ny ramme, som gjør at man kan evne å se på den andre på en ny måte. I konteksten av familievernet kan vi for eksempel møte barn som har fått innprentet historier om hvor dårlig den andre forelderen er. Et fiendebilde skapes, og barnet kan komme til å beskytter seg selv ved å ta avstand fra den andre forelderen (Familievernet Bufetat, 2020). Som et ledd i en forsoningsprosess trenger barnet hjelp til å dekonstruere og kontekstualisere sine fortellinger slik at fiendebildet kan byttes ut med menneskebilder (Daniel & Blow, 2016). Reframing vil kunne være en hjelp for barnet til å se på den andre forelderen på en ny måte, slik at ny forståelse kan skapes.

Det tredje nivået Leer-Salvesen mener hører til i en forsoningsprosess er nivået der relasjonen kan bygges på nytt. For å komme til dette nivået har den enkelte forsonet seg med seg selv og sin egen historie. Man kan beskrive det som at man har kommet til rette med fortiden (2009, s. 29). Det har vært en prosess der fiendebilder er byttet ut med menneskebilder, og partene er kommet like langt i å åpne opp for muligheten for at relasjonen kan bygges på nytt. Forutsetningen for å komme til denne fasen i forsoningsprosessen er at man tar ansvar for det man har påført den andre, og at man erkjenner skyld for ugjerningen. Leer-Salvesen sier at selv om mange kanskje ikke når dette tredje nivået i en forsoningsprosess, så kan det allikevel være snakk om en forsoning.

Med en slik forståelse av fenomenet forsoning, vil ikke forsoning først og fremst forstås som et resultat mellom partene. Forsoning vil derimot forstås som en prosess som åpner opp for nye muligheter på det nivået man befinner seg. Vi kan ut fra dette si at forsoning kan beskrives både i form av en prosess eller i form av et resultat.

2.2.3 Forsoning og tilgivelse

Bloomfield (2006, s.13) peker på at begrepet forsoning kan være bærer av religiøse overtoner som for noen kan gjøre det vanskelig å bruke begrepet på et individuelt nivå.

Denne forståelsen av fenomenet kan være kulturelt betinget, og den vil kanskje komme til uttrykk gjennom våre forforståelser av begrepet.

Kleiven (2020) diskuterer tilgivelse som et begrep som i stor grad knyttes til forsoning. Han sier det finnes ulike forståelse av forholdet mellom forsoning og tilgivelse. Særlig innenfor kristen kontekst er tilgivelse og forsoning knyttet sammen. Biskop Tutu som var leder for Sannhets- og forsoningskommisjonen i Sør-Afrika mente at tilgivelse var en viktig faktor for forsoningsprosessen etter apartheid (2000). Forsoningsprosessen skulle være med å gi ofrene mulighet til å tilgi overgriperen. I tillegg har denne forståelsen, hvor tilgivelse var en forutsetning for fred og forsoning mellom partene, vært diskutert. Bloomfield (2006, s.25) peker på at en slik forståelse kunne være med å sette mennesker og relasjoner under press. Han skriver at dersom vi kan løsrive tilgivelse fra forsoning, vil vi få en bedre forsoningsprosess hvor man mer pragmatisk har fokus på å re-etablere relasjonen mellom partene. Kleiven (2020) viser blant annet til Susan Dwyer som avviser en sammenheng mellom forsoning og tilgivelse, og som sier at forsoning som konsept er uavhengig av tilgivelse. Tamm (2002) peker på et skille mellom forståelsen av tilgivelse og forsoning. Han sier at forsoning innebærer gjenoppretting av tillit som er ødelagt. Begge parter må være delaktige for å komme til en løsning, noe som han mener vil være en stor mellommenneskelig prestasjon av partene. Han sier at tilgivelse er noe som gis av den som det er gjort urett mot, og at det ikke avhenger av den som har begått uretten. Han sier at det å tilgi den andre vil kunne gi frihet fra følelser av bitterhet og sinne.

2.3 Systemteori

I min studie av hvordan ansatte i familievernet forstår fenomenet forsoning er den relasjonelle dimensjonen viktig. Studien har sin plass innenfor en systemisk forståelse hvor adferd sees i lys av kontekst, relasjon, språk og kommunikasjon. Systemteorien setter rammen for den familierapeutiske konteksten.

2.3.1 Systemisk terapi

Den systemiske tilnærmingen som kjennetegner familierapien i vår tid har en historisk utvikling fra årsak- virkning, til helhet, sammenheng, kontekst og mening. Systemisk

tenkning hentet inspirasjon fra realfagene, hvor systemteori og kybernetikk åpnet for nye måter å forstå problemer og sammenhenger på (Johnsen & Torsteinsson, 2012). Den gav inspirasjon til å se på familien som et system fremfor en samling av enkeltindivider. All systemisk praksis har det til felles at den ser på problemer som oppstår mellom mennesker som relasjonelle. Vi forstår problemene som noe som oppstår mellom mennesker og ikke i mennesker, som et separat fenomen (Johnsen & Torsteinsson, 2012, s. 15).

Jeg har valgt å bruke definisjonen til Lorås, Bertrando og Ness (2017) for å presentere de grunnleggende elementene i systemisk teori. Forfatterne sier definisjonen innehar elementer fra både Bateson og Milanotradisjonen, samtidig som den er bærer av den narrative, postmoderne og dialogiske utviklingen innen familierapien.

Systemisk terapi baserer seg på forståelsen av at menneskers utfordringer og vansker best kan løses innen det relasjonelle systemet og den kontekst de oppstår. Klientenes egne erfaringer og historie anses å være det beste utgangspunktet for å finne nye løsninger på fastlåste problemer. Et grunnleggende terapeutisk mål er derfor å mobilisere familiens relasjonelle styrker for å gjøre uhensiktsmessige symptomer overflødige eller mindre problematiske. En forståelse av mening som skapt gjennom språket gjør det til et terapeutisk mål å identifisere hver klients tanker, følelser og tro. Klientens tanker og følelser knyttes til deres emosjoner- for på denne måten kunne samskape ny mening, fasilitere nye forståelser og alternative løsninger. Gjennom den terapeutiske prosessen har terapeuten en holdning preget av respekt, forståelse av sin kunnskap som tentativ og anerkjenner klienten som ekspert på eget liv (Lorås et al., 2017).

Batesons tanker om helhet, relasjoner og kontekst har hatt stor innflytelse på systemisk praksis, og *Steps to an ecology of mind* som han utgav i 1972 har hatt betydning for familierapifeltet. Fra fokus på egenskaper hos individet, satt Bateson fokus på samhandling mellom mennesker (Johnsen & Torsteinsson, 2012).

På bakgrunn av dette har begreper som helhet, sirkularitet, sammenheng og kontekst fått betydning. Batesons ideer handler om at mennesket alltid står i en relasjonell sammenheng, og det er innenfor denne konteksten av helhet vi forsøker å finne mening. Han er opptatt av

at kommunikasjonen mellom mennesker handler om forholdsaspektet, det relasjonelle (Jensen & Ulleberg, 2011). Mennesket kommuniserer både gjennom innholdet i samtalen, og på det relasjonelle plan. Helhet og sammenheng blir viktige faktorer i kommunikasjonen og i forståelsen av samspillet. Konteksten blir avgjørende for forståelsen av fenomenet. Paul Watzlavick, som var med å utvikle MRI Korttidsterapi i 1966, var opptatt av at man måtte ha et stort nok observasjonsfelt for å forstå sammenhengen som et fenomen opptrer i (Jensen, 2009, s. 30). Blir observasjonsfeltet for smalt, vil man ikke få nok informasjon til å kunne forstå helheten. Bateson sier om konteksten at den er "den kommunikasjonsmessige, meningsbærende rammen rundt vår forståelse" (Jensen, 2009, s. 28). Rammen som skal hjelpe oss til å tolke og forstå.

Jensen skriver om kommunikasjon som kan forstås som digital og analog. Han refererer til Watzlavick et al. hvor de beskriver menneskelig kommunikasjon som to hovedformer i boken *Pragmatics of Human Communication* (2009, s. 41). Digital kommunikasjon er kommunikasjon som kan kodes ved hjelp av tegn som for eksempel tall og bokstaver. Analog kommunikasjon er den kommunikasjonen som skjer parallelt med tegnene vi bruker. Den analoge kommunikasjon er knyttet til konteksten, og den hjelper oss til å tolke budskapet innenfor rammene konteksten gir (Jensen, 2009).

Den systemiske familieterapien ble utviklet i Milano (Torsteinsson, 2019, s. 30). Den har som mål å hjelpe familien til å finne frem til egne løsninger ved at familien utfordres i forhold til egne forestillinger om evnen til å forandre seg selv (Johnsen & Torsteinsson, 2012). I 1980 publiserte Selvini Palazzoli, Boscolo, Cecchin og Prata artikkelen *Hypothesizing – circularity-neutrality: Three guidelines for the conductor of the session*. Artikkelen beskriver Milano-modellens grunnleggende prinsipper for arbeidet med familier (Johnsen & Torsteinsson, 2012). Milano-teamet hadde fokus på familiens erfaringer og forestillinger, og så på hvordan dette påvirket relasjonene og kommunikasjonen i familien (Johnsen & Torsteinsson, 2012). Modellen som ble utviklet av Milano-gruppen har fortsatt stor betydning for familieterapifeltet, selv om ideen om hypotesedannelse har vært kritisert, særlig fra språkssystemisk ståsted. Kritikken handler om at terapeuten ikke blir nøytral, men står i fare for å bli opptatt av egne hypoteser og ideer fremfor å møte familien med en ikke vitende posisjon. Johnsen og Thorsteinsson (2012, s. 127) skriver at Cecchin har svart på denne

kritikken med å hevde at det er umulig å ikke danne seg hypoteser. Fordi hypoteser forstås ut fra en sirkulær tilnærming vil de inngå som en naturlig del av den terapeutiske dialogen med familien. Hypoteser som dannes er på bakgrunn av en sirkulær forståelse hvor atferd må forstås og sees i lys av konteksten den står i. I terapien blir hypotesedannelse viktig for å hjelpe klienten til å forstå sammenheng og skape mening. Den terapeutisk dialogen forutsetter en terapeutisk allianse mellom familien og terapeuten, og gjennom dialogen kan nye hypoteser dannes i samspillet mellom klient og terapeut.

Før jeg går videre til å beskrive samarbeidende teori, vil jeg kort presentere sosialkonstruksjonismen som vitenskapsfilosofi.

2.3.2 Sosialkonstruksjonisme

I tradisjonell systemteori var ordene definerte merkelapper om definerte systemer, noe som første til at betydningen av språkets posisjon for å skape mening hadde vært oversett (Torsteinsson, 2019). En postmodernistisk forståelse handlet om at språket ikke bare beskrev det som fantes, men at det var med å skape ny forståelse og ny mening. Slik ble språket med å forme virkeligheten. Når ny mening skapes, og ny forståelse trer frem, er det fordi språket tilføyer en annen og ny forståelse og følgelig er med å forme virkeligheten. Viktige begreper innenfor postmodernismen var diskurs og dekonstruksjon, som også har blitt viktige begreper innenfor familierapien. Diskursene blir synlige gjennom språket.

"Samfunnsmessige og kulturelle diskurser er bærere av virkelighetsforståelser og normer som forsyner en kultur med gyldige og meningsfulle begrunnelser for hvordan virkeligheten skal forstås og hvordan fenomener skal fortolkes og forklares" (Jensen, 2009, s. 61).

Språket er grunnleggende for våre relasjoner. Gjennom språket skapes mening, og vi settes inn i en historisk og kulturell sammenheng. Gjennom språket konstruerer vi virkeligheten sammen med våre medmennesker og våre relasjoner. Språket er med å skape rammer for tilværelsen. Det hjelper oss til å formidle hva som er viktig og har betydning, og det hjelper oss til å påvirke og til å skape endring. Gjennom språket tar – og gir vi makt. Språket formilder følelser, håp og håpløshet (Anderson, 2003).

Jensen (2009, s. 61) skriver: "sosialkonstruksjonister hevder at virkeligheten er sosialt konstruert og at det ikke finnes noen virkelighet utenfor språket". Ludvig Wittgenstein sier det slik: "Mit sprogs grenser er min verdens grenser" (Anderson, 2003, s. 253). De virkelige hendelsene som skjer, får betydning alt etter som hvilke ord vi velger å bruke. Den viten vi har, dannes og kommuniseres gjennom språket (Anderson, 2003). I en sosialkonstruksjonistisk ramme vil man derfor kunne si at mening og betydning finnes i relasjonen til den andre (Gergen, 2009). En slik ny erkjennelse av språkets betydning i terapien fikk stor innflytelse på familierapeutisk praksis. Torsteinsson skriver at de terapeutiske mulighetene var å finne i språk og meningsdannelse (2019, s. 33).

En kritisk røst til forståelsen av at alt er konstruksjoner vokser frem på slutten av 1970-tallet ved den engelske vitenskapsfilosofen Roy Bhaskar (Hansen & Nielsen, 2005). Kritisk realisme har fokus på at det finnes noe som er reelt utenfor våre konstruksjoner. Virkeligheten eksisterer uavhengig av våre diskurser om den. Man kommer ikke nærmere virkeligheten enn den forestillingen man har om den, men det finnes allikevel en virkelighet som ligger til grunn.

Thomassen (2006) diskuterer begrepet konstruert. Er det slik å forstå at når man sier noe er konstruert, så er det ikke virkelig? Betyr dette i ytterste konsekvens at når sosiale problemer gjennom en sosialkonstruksjonistisk tankegang snakkes om som sosiale konstruksjoner, så finnes ikke de sosiale problemene? De er bare konstruksjoner? Hun sier videre at det i sosialkonstruktivistiske teorier finnes ulikheter i hvordan man forstår forholdet mellom konstruksjon og virkelighet. Kan det være at konstruksjoner er en måte å beskrive en virkelighet som finnes uavhengig av våre begreper, eller er det slik å forstå at fenomener eksisterer kun i kraft av våre begreper. Hun sier det finnes flere posisjoner mellom disse to ytterpunktene i forståelsen av sosialkonstruksjonistisk forståelse. Thomassen (2006, s. 181) viser til filosof Ian Hacking, som beskriver sosial konstruksjonisme i en moderat versjon. Han vektlegger at "poenget i konstruktivistiske fremstillinger er selve interaksjonen mellom noe konstruert og noe virkelig." Det kan forstås som at vår måte å begripeliggjøre et fenomen på har oppstått på et tidspunkt, men det betyr ikke at fenomenet ikke var virkelig før vi forholdt oss til det som noe som ble virkeliggjort. I 1996 skrev Minuchin en artikkel om konstruktivismens forførelser. Artikkelen var en reaksjon på flere artikler som hadde

beskrevet sosialkonstruksjonismen som den nye trenden innen familierapi. Han stiller spørsmål ved terapeutenes forhold til maktstrukturene i terapien, og sier at å definere vekk makten vil ikke være det samme som å få den til å forsvinne. Han sier at dersom terapeuter unngår å intervenere på annen måte enn å samskape, tillater de å la makten forbli skjult. Han mener at konstruksjonistene er med å understreke terapiens begrensinger. Han sier "Hvis vi vil have, at terapi skal betyde noget, at terapi skal gjøre en forskel, må vi hellere lege, at den er virkelig" (1996, s. 57).

Forståelsen av funnene i denne studien skjer innenfor en sosialkonstruksjonistisk forståelsesramme som handler om at gjennom språket konstruerer vi virkeligheten. Måten vi forklarer verden på, eller måtene vi beskriver et fenomen på, har sammenheng med relasjonene våre. Når man beskriver et fenomen, vil det være med å gi mening og forståelse, og det vil igjen være med å forme fremtiden (Gergen, 2010). Ut ifra en slik forståelse kan vi si at fenomenet forsoning vil få betydning når vi forstår fenomenet gjennom språket.

2.3.3 Samarbeidende teori

I boken *Från påverkan till medverkan* av Anderson og Goolishian (1992), skriver Tom Andersen i forordet: "Harlene og Harry trodde ikke lenger at problemer løses, men at de oppløses, når en snakker om dem på en annen måte enn det en var vant til" (s.11). Han beskriver at samtale og språk kom i sentrum for deres praksis, og at sosial konstruksjonisme ble inspirasjonskilde til en ny måte å forstå terapi på.

Sentralt i Andersons samarbeidsorienterte tilnærming står dialogen. Hun skriver om det *ennu usagte* (1997), der hun beskriver terapi som en prosess som består av både interne og eksterne dialogiske samtaler. Gjennom dialogen blir ny viten skapt, som igjen fører til forandring. Anderson sier at ved å være oppmerksom på klientens språk, og aktivt bruke dette språket i terapien, vil det gjøre klienten mer mottakelig for tolkning og intervensjoner. Hun er nysgjerrig på hvordan forandring kommer til gjennom dialogen, og på hvordan ny viten blir skapt. Ved å fokusere på klientens språk og forståelser vil terapeuten lettere kunne gi slipp på ekspert-rollen.

Begrepet *ikke-vitende posisjon* ble lansert av Anderson og Goolishian i 1992 i artikkelen *The client is the expert: A not knowing approach to therapy*. I sin artikkel om den ikke-vitende posisjon referer Bagge (2007) til Anderson og Goolishian:

"Den ikke-vitende posisjonen innebærer at terapeuten har en grunnleggende holdning eller innstilling der han eller hun gjennom sine handlinger uttrykker rikelig og ekte nysgjerrighet. Det betyr at terapeuten gjennom sine handlinger og holdning gir uttrykk for at han eller hun trenger å vite mer om det som er blitt sagt, i stedet for å uttrykke forutinntatte oppfatninger og forventninger om klienten, problemet eller hva som må forandres. Terapeuten skal derfor alltid stille seg i en posisjon der han eller hun er den som «blir informert» av klienten (Anderson & Goolishian 1992:29)."

Ikke-vitende posisjon handler om å skape et rom for utviklende samtaler uten å innta en ekspertrolle på klientenes liv. Anderson sier at begrepet ikke-viten er en "hjørnestein i samtaler og relasjoner" (2003, s. 175). Klienten er ekspert på eget liv. Terapeuten legger til rette for utvikling og utforsking gjennom nysgjerrighet i møte med den andre. Anderson sier at man som terapeut bærer med seg både ideer, verdier, holdninger og fordommer (2003). Terapeuten må allikevel kunne møte klienten i et dialogisk samspill som fremmer felles søken etter ny forståelse. Dersom terapeuten ikke vet, vil han forsøke å lære for å forstå hva klienten forteller. Anderson (2019) sier at det å være nysgjerrig er viktig for dialogen. Når vi er genuint nysgjerrige vil vi lettere kunne følge klienten, og følgelig bruke klientens språk. Dette vil igjen føre til at vi som terapeuter vil være mindre tilbøyelige til å lede samtalen i den retningen vi selv mener den bør gå, men heller aktivt lytte for å kunne forstå bedre hva klienten mener.

Det har vært flere kritiske røster til den ikke-vitende posisjon. Bagge (2007) referer blant annet til til Boscolo og Bertrando som kritiserte begrepet i møte med blant annet synet på kunnskap:

"Etter vår mening er det en illusjon å tro at terapeuten kan handle fra en «ikke-vitende posisjon». For akkurat som det er umulig ikke å kommunisere, er det også umulig ikke å lage hypoteser, å bruke bevisst eller ubevisst den kunnskap en har tilegnet seg tidligere. Videre er det en illusjon å forkaste rollen som ekspert, fordi

denne rollen blir bekreftet av den konteksten terapeuten arbeider i, selv om han av strategiske grunner kan handle som om han ikke er ekspert (Boscolo & Bertrando 1996:38)."

Anderson (2019) sier om ikke-vitende posisjon at det ikke er et begrep som handler om ferdigheter eller teknikker, men om nettopp kunnskap. Om hvordan vi bruker kunnskapen vi har, og om hvordan kunnskap skapes i møte med klientene. Det handler om å være bevisst intensjonen man har som terapeut, og om det å være oppmerksom på responsen hos den andre. Bagge (2007) sier det finnes en spennende selvfølghet i at vi ikke kan vite noe om den andre. Man kan ikke vite hva opplevelser og erfaringer betyr i den andres liv, eller hvilke konsekvenser det får for hvordan den andre posisjonerer seg i forhold til erfaringene.

Terapeutens kunnskap har betydning for den familieterapeutiske samtalen. Når Holmberg og Sundet (2021) drøfter kunnskap og ikke-vitende posisjon, peker de på at mangel på kunnskap kan føre til at ulike problemer ikke tas tak i av terapeutene. Det vil derfor være viktig at familieterapeuter følger med i både fagutvikling og samfunnsmessige endringer som kan få betydning for familiene vi møter. Slik terapi-ekstern kunnskap mener de ikke kommer i konflikt med ikke-vitende posisjon, men heller bidrar til at terapeuten sikrer en familieterapi der den enkeltes stemme blir gitt plass. Faglig skjønn, erfaringer og forskningsbasert kunnskap er alle viktige redskap i det terapeutiske møtet. Holmberg og Sundet (2021) peker på at Ikke-vitende posisjon handler om at vi som terapeuter ikke kan vite om hvilke deler av vår kunnskap som vil ha relevans og betydning for de vi møter i terapien. Terapeutens kunnskap skal ikke være bestemmende for hvordan vi skal jobbe med den enkelte familie. Kunnskapen kan derimot være en støtte i samspillet med familien, der deres involvering og opplevelser av sin situasjon gir utgangspunkt for samarbeidende praksis.

2.3.4 En passe forskjell

Tom Andersen jobbet tett sammen med Anderson og Goolishian. Han hadde fokus på det å lytte aktivt etter ordene, tonefallet og kroppsspråket som klienten bruker for å finne frem til hva de virkelig sier (2005). Andersen er opptatt av at språket som brukes skal kommunisere

med klientene. Han bruker for eksempel ord som *samtale* i stedet for *terapi*, for å gjøre forholdet mellom klienter og profesjonelle så likeverdig som mulig (Jensen, 2009, s. 123).

Andersen (2005, s.22) sier at i den terapeutiske prosessen er det ikke målet som er det viktigste, men det er veien til målet. Han mener det er her selve den terapeutiske prosessen finner sted. For å skape endring i den terapeutiske prosessen er Andersen inspirert av Batesons berømte setning: *forskjel som gjør en forskel*. Med inspirasjon fra Bateson understreker Andersen at det vil være viktig som hjelpere å finne frem til det som er en passe forskjell for å skape en endring for klienten. Han sier det finnes tre typer forskjeller i terapien. Han bruker begrepet *usædvanlig* i sin beskrivelse. Dersom mennesker utsettes for det sædvanlige vil det ikke føre til noen endring fordi alt er som det alltid har vært. Dersom klientene møter noe som er alt for usædvanlig vil det heller ikke føre til noen endring, fordi forskjellen blir for stor og mennesker vil "lukke af for inspiration" (2005, s. 28). Men dersom mennesker utsettes for noe passe usædvanlig kan det være en hjelp for de vi møter slik at det fører til en endring i den situasjonen de står i. Han sier vi må være lyttende til den andre. Vi må følge med på hva som åpner opp, og på hva som lukker samtalen. Når spørsmålene blir for sædvanlige vil de ikke skape noen spenning. Derimot vil man kunne oppleve at spørsmål som er usedvanlige vil kunne skape ettertenksomhet og aktivt engasjement hos klienten (2005, s. 51).

2.3.5 Forforståelser

Fordommene blir synlige gjennom språket. Gadamer peker på at mening og forståelse henger sammen med ubevisst forforståelse (Thomassen s. 86). Gadamers forståelse av fordommer er ikke som noe negativt, men derimot som noe som gjør det mulig for oss i det hele tatt å forstå noe. Det er på bakgrunn av allerede tilegnet forståelse at vi har mulighet for å skape ny mening. Fordommer i seg selv er ikke negative, dersom vi får øye på dem og er dem bevisst (Cecchin et al., 2012).

Ordene vi velger å bruke i terapirommet beveger noe hos den som tar imot ordene. De har kraft i seg til å være skapende, eller de kan oppleves som lukkende. Tom Andersen snakker om en passe forskjell i dialogen for å føre frem til en endring. Ord som har en betydning for meg, kan ha en annen betydning for klienten. Nils Christie sier det slik: "Ord kan åpne, men

også sperre. De kan lukke for andre forståelser av fenomenet enn den for øyeblikket gjeldende" (2009, s. 31). Hvilke ord som skaper og hvilke ord som lukker kan være vanskelig å vite. Ofte handler det om våre forforståelser i møte med ordene. Heidegger påpeker at ordene alltid rommer en forhåndsbestemt måte å forstå på (Anderson, 2003, s. 259). Ord som terapeuten kan forstå som banale, eller som terapeuten ikke fester seg ved, kan vise seg å være nøkkelord for klienten (Mosgaard, 2009). Terapeutens forforståelser kan slik være stengende for utforskingen av det som gir mening for klienten. Dersom terapeuten ikke er seg bevisst dette, kan det være med å skape vanskeligheter i terapirommet (Cecchin et al., 2012). Mosgaard (2009) peker på viktigheten av at terapeuten er seg bevisst hvordan språket forstås i ulike sosiale klasser i samfunnet. Han sier de forskjellige samfunnslag har ulike normer og forestillinger om hva som er det gode liv, og de uttrykker det gjennom ulikt språk. Terapeutens forforståelser av hva som for eksempel er det gode liv kan stå i veien for å oppdage hva som er viktig for klienten.

2.3.6 Emosjonsfokusert teori

Jeg vil i det videre gi en kort presentasjon av emosjonsfokusert teori, heretter omtalt som EFT. Jeg har valgt å ta med EFT i denne studien, fordi alle informantene refererer til EFT som en nyttig tilnærming i den familierapeutiske konteksten. EFT er en modell som er utarbeidet med ulike steg og trinn (Brubacher, 2018). Grunnet oppgavens omfang går jeg ikke inn i de ulike stegene i denne presentasjonen, men gir en kort, overordnet presentasjon av EFT som modell i forbindelse med forsoningsarbeidet i familievernet.

EFT er en forskningsbasert modell som ble utarbeidet av Sue Johnson og Les Greenberg. Den ble testet ut i begynnelsen av 1980 årene. Modellen ble først utarbeidet som en teoretisk fremstilling av systemiske og opplevelsesorienterte tradisjoner (Brubacher, 2018). Senere tilførte Johnson tilknytningstorientert tilnærming til metoden, noe som gjorde EFT til en form for parterapi som hadde som fokus å trygge og sikre de emosjonelle båndene hos paret (Brubacher, 2018). EFT som terapiform handler om å forstå og å utforske vanskelige følelser. EFT brukes både i arbeid med par, familier og med enkeltindivider. Bevissthet om emosjoner kan være forklaringsmodeller som hjelper klienter til økt forståelse av egen atferd (Vikman & Strømme, 2020). Det er gjort studier som viser til gode resultater ved bruk av EFT i

forbindelse med par som jobber med tilknytningsskader (Zuccarini, Johnson, Dalglish & Makinen, 2012).

Brubacher (2018) skriver om tre teorier som inngår i EFT. Den første er tilknytningsteori som setter mennesket inn i et relasjonelt perspektiv. Videre peker hun på opplevelsesorientert teori hvor det er emosjonene som er meningsdannende, og som styrer atferden. Den tredje teorien er systemisk terapi som handler om hvordan indre og ytre miljø har innvirkning på hverandre.

EFT har fokus på emosjoner og samspill. Man jobber med å bryte samspillsmønstre som er med å opprettholde det som er vanskelig i relasjonen. Metoden jobber for å skape endring gjennom å reparere utrygge bånd med trygghet i relasjonene. Emosjonene peker mot udekte tilknytningsbehov som aksept, anerkjennelse, trygghet, tilhørighet, trøst og beskyttelse. EFT har også fokus på de primære emosjonene som tristhet, skam og frykt.

Brubacher (2018) skriver om tilgivelse og forsoning som det å reparere de brutte bånd i relasjonen. Å møte hverandre med anerkjennelse og respekt, og å være tilgjengelige for hverandres emosjonelle uttrykk vil være en hjelp i å reparere bruddet med den andre. Endringen i relasjonen kommer til uttrykk gjennom trygge tilknytningsbånd der partene er gjensidig emosjonelt til stede for hverandre.

I EFT blir man kjent med sine primære tilknytningsfølelser, og får hjelp til å utforske eget handlingsmønster og sårbarhet. Ved å skape en trygg kontekst vil målet være å formidle disse følelsene til partneren eller andre familiemedlemmer gjennom de ulike stegene i EFT. Ved å eksternalisere problemet som viser seg i det negative samspillsmønsteret de har utviklet, vil det være mulig for den enkelte å forstå egen atferd og eget bidrag inn i konflikten. Ved å vise sårbarhet vil de kunne åpne opp for nye tolkninger og posisjoner i relasjonen til hverandre (Brubacher, 2018).

Den terapeutiske alliansen er en forutsetning for å kunne hjelpe klienten til å utforske, forstå og endre fastlåste emosjoner. Emosjonell endring og opplevelse av ny mening for klienten er et mål for terapien. Som en del av endringsprosessen er endring i klientens relasjonsmønstre (Vikman og Sømme, 2020).

2.4 Maktperspektiver

Der hvor mennesker møtes vil det alltid være et element av makt. "At makt misbrukes er grunnlaget for at det i det hele tatt er behov for forsoningsarbeid" (Kleiven 2020, s. 83).

Kleiven peker her på at maktutøvelsen er i seg selv et grunnlag for å gjennomføre en forsoningsprosess som ivaretar den svake part.

Den franske filosofen Michel Foucault (1926-1984) var opptatt av at makten viser seg i ulike former. Den blir synlig gjennom samfunnets strukturer, politisk makt og i relasjoner (Jensen & Ulleberg, 2011, s. 73). Foucault hevdet at makten særlig viser seg i relasjonene, og at man må være oppmerksom på hvordan den blir synlig i praksis (Jensen & Ulleberg, 2011, s. 197). Selv om vi kan si at utøvelse av makt gir grunnlag for et forsoningsarbeid, vil det ikke alltid være hjelpsomt. Worthington (2006, s. 198) gjør oss oppmerksom på at det ikke alltid er ønskelig eller tilrådelig med et forsoningsarbeid. Det kan være når en av partene er dypt krenket og ikke i stand til å forholde seg til den andre, når en av partene trenger beskyttelse mot den andre, eller når maktforholdet blir så ubalansert at et forsoningsarbeid vil kunne oppleves som et ytterligere overgrep.

Makten er tilstede der hvor mennesker er, og den vil også være i det terapeutiske rom. Den skjulte maktbruken er særlig utfordrende å gjenkjenne og håndtere (Nordhelle 2016, s.111). Innenfor systemisk teori er maktbegrepet drøftet i sammenheng med den ikke-vitende posisjon, der man jobber for ikke å innta en ekspertrolle i forhold til den andres liv. Minuchin (1996) hevder at makten ikke forsvinner ved at terapeuten inntar en ikke-vitende posisjon. Han sier det ikke er mulig å ikke påvirke. Makten vil være tilstede, men den vil forbli skjult, og ikke undersøkt, om man ikke erkjenner at det er et maktforhold i relasjonen. Holmberg og Sundet (2021) diskuterer maktperspektivet i den ikke-vitende posisjon, og peker på at makt ikke er noe som kan fjernes. De sier at gjennom den åpne dialogen settes terapeutens kunnskap i spill, og maktforholdet kan bli mer likeverdig. Reichelt (1999) sier at kunnskap og bevissthet er viktig i forhold til makten. Hun sier det er nødvendig at terapeuter erkjenner at de har makt i forhold til klienter som oppsøker hjelp. Hun peker på at det vil være uetisk å fraskrive seg makten i terapirommet, fordi man da samtidig fraskriver seg ansvaret man har som terapeut. Hun peker på at bevisstgjøring av makten som finnes i terapirommet vil være nyttig både for klient og for terapeut. Mosgaard (2009) peker på at makt også kan forstås

som skapende i møte med den andre. Når makten er synlig og avdekket kan den være nyttig for klienten, og den kan fremtre som noe positivt og skapende.

2.5 Relevant forskning og aktuelle fagartikler

Innledningsvis presenterte jeg hvilke søkeord jeg har brukt for å finne forskningsartikler som belyser studiens problemstilling. Jeg fant få forskningsartikler på norsk, og utvidet derfor søket med de engelske begrepene *reconciliation*, *therapy* og *family therapy*. Dette gav treff for fagartikler som omhandler forsoning fra terapeutisk kontekst med familier i USA. Når det gjelder forskningsartikler på fenomenet var det få artikler fra familierapeutisk kontekst også her. Fraværet av forskning på forsoning i terapeutisk arbeid med par, er noe som tematiseres i artikkelen til Worthington og Dewitt (2000). Jeg har merket meg at både fagartikler og forskningen som er gjort på forsoning i terapeutisk kontekst fra USA ofte er knyttet opp mot fenomenet tilgivelse. Det kan se ut for at forsoning og tilgivelse henger tett sammen i denne konteksten. Søket gjorde meg videre oppmerksom på at mye av forskningen som er gjort på fenomenet forsoning, handler om forsoningsarbeid mellom land og folk i en politisk og kulturell kontekst.

Jeg har som sagt funnet få forskningsartikler om fenomenet forsoning i familierapeutisk kontekst. Det ble derfor viktig for meg å finne frem til artikler som allikevel kan belyse problemstillingen, selv om de ikke direkte er hentet fra konteksten av familierapien. Forskningsartiklene som er med i denne studien er både fra terapeutisk og politisk kontekst. Selv som artikler om forsoning har søkelys på politiske nivå og forsoningsprosesser, så vil de kunne være anvendbare også i forsoningsarbeid mellom enkeltmennesker (Kleiven, 2020).

Et av funnene i denne studien er at begrepet forsoning blir lite brukt i familierapeutisk kontekst. På bakgrunn av funnet ble jeg nysgjerrig på om det finnes forskning som sier noe om vi i familievernet har begreper, språk eller fenomener som vi snakker lite om. Dette for å se om det kan være en sammenheng med min forskning der funnet er at begrepet forsoning brukes lite selv om det finnes en forståelse av at fenomenet hører hjemme i familierapeutisk kontekst. Jeg utvidet litteratursøket med nøkkelordene *språk* og *konstruksjoner*. Etter dette valgte jeg å inkludere en forskningsartikkel som diskuterer om spiritualitet er en glemt dimensjon i familierapeutisk praksis. Et av funnene i denne

artikkelen er at det finnes en taushet i familieterapeutisk kultur og utdanning i forhold til spiritualitet. Denne tausheten ser ut for å ha betydning for hvordan terapeuter forstår og snakker om spiritualitet med klienter. Jeg mener at denne artikkelen gir noen interessante perspektiver til drøftingen av funnet som sier at begrepet forsoning blir lite brukt i familieterapeutisk kontekst.

Jeg vil i det videre presentere de fire forskningsartiklene som er med i denne studien.

2.5.1 Relevant forskning

Kleiven (2020) sier i sin artikkel *Forsoningens muligheter og begrensninger* at forsoning er et nøkkelbegrep når mennesker blir utfordret i sine relasjoner gjennom konflikter og krenkelser. Han bruker diskursanalyse til å se på hvordan forsoning kan forstås og beskrives i litteratur fra det helse- og sosialfaglige, teologiske, filosofiske og psykologiske fagfeltet. Dette gjør han blant annet ved å se på forsoningens innhold, premisser og konsekvenser. Han drøfter sammenhengen mellom forsoning og tilgivelse. Ut fra noen valgte perspektiver drøfter Kleiven fenomenet gjennom spørsmålet: "Hvordan kan forsoningsbegrepet forstås sett i lys av minnearbeid og maktteorier?" I artikkelen diskuteres fire funn: 1.En frihetsskapende forsoningsprosess forutsetter en maktanalytisk tilnærming. 2.En felles beskrivelse av hendelsene som var grunnlaget for splittelse og uforsonlighet, må etableres. 3.Rettferdighet forstått som *rett adferd* i relasjoner er en viktig del av en forsoningsprosess. 4.Tilgivelse er ikke en nødvendig del av en forsoningsprosess, men kan sees på som en optimalisering av denne.

Halpern og Weinstein (2004) skriver i artikkelen *Rehumanizing the Other: Empathy and Reconciliation* at en av de viktige komponentene for forsoning mellom tidligere fiender er utviklingen av empati. Denne artikkelen springer ut fra en større studie av hvordan mennesker gjenoppbygger relasjoner i kjølvannet av folkemord og etnisk rensing i Rwanda, Bosnia og Herzegovina, Croatia og Jugoslavia. Den bygger på data fra en mengde nøkkelintervjuer, fokusgrupper og intervju med overlevende. De utforsker hypotesen om at en av de grunnleggende komponentene i forsoning mellom tidligere fiender er utviklingen av empati, der empatisk forståelse handler om å søke å forstå perspektivene til den andre. De finner at empati er et normativt ideal for å kunne få et annet syn på den andre, slik at

fiendebilder gjøres om til menneskebilder. De finner også at dette idealet for empati ikke oppnås gjennom øyeblikk av sympati, men ved å leve sammen og ved å ta den andres perspektiv over tid. Gjennom drøftingen peker Halpern og Weinstein på kompleksiteten i forsoningsprosessen. De sier at for mange vil det være umulig å ta den andres perspektiver når uretten har vært stor. De sier at forsoningen avhenger av det emosjonelle dimensjonen. Å bli beveget av den andres lidelser ser ut for å være det første skritt mot empatisk forsoning.

Zuccarini, Johnson, Dalgleish og Makinen (2013) har skrevet artikkelen *Forgiveness and reconciliation in emotionally focused therapy for couples: The client change process and therapist interventions*. I denne artikkelen presenterer forfatterne forskning knyttet til en modell for tilgivelse og forsoning (Attachment Injury Resolution Model) i konteksten av emosjonsfokusert terapi (EFT) for par. De utforsker hvordan EFT kan fremme endring hos par med tilknytningsskader, og ser på intervensjoner som oppleves som hjelpsomme i hvordan parene relaterer seg til hverandre på veien mot tilgivelse og forsoning. Dette er en kvantitativ studie der dataene er samlet inn fra 24 par som fikk tilbud om EFT, hvor formålet var å løse opp i tilknytningsskader og å lindre generelle utfordringer i relasjonen mellom partene. Studien viser: 1. EFT ser ut til å fremme partnernes tilgjengelighet for hverandre i forhold til dypere følelser og behov knyttet til tilknytningsskader. 2. En prosess med fokus på tilknytningsskader, ved hjelp av modell for tilgivelse og forsoning (Attachment Injury Resolution Model), er avgjørende for å kunne reparere de emosjonelle skadene, for så å bevege parene mot tilgivelse og forsoning. 3. Intervensjoner som vil lette forståelsen og bearbeidelsen av emosjonelle kjernesignaler, inkludert tilknytningsbehov, ble også identifisert og kan være en veiledning for å helbrede disse skadene.

Holmberg, Jensen og Vetere (2021) skriver om familieterapeutisk praksis og åndelighet i sin artikkel *Spirituality – a forgotten dimension? Developing spiritual literacy in family therapy practice*. Studien utforsker erfaringer knyttet til spiritualitet hos klienter og terapeuter i familieterapeutisk praksis. Dataene som ble samlet inn gjennom semistrukturerte kvalitative intervjuer ble ved bruk av forskningsmetoden Grounded Theory identifiserte til fem kjerne kategorier. 1. Anerkjennelse av klienters åndelige og religiøse liv. 2. Åndelighet som en del av det å være menneske: relasjoner og kultur. 3. Behov for terapeutisk bevissthet og

kompetanse. 4. Opplevelse av spiritualitet som språklig tvetydig og vanskelig å sette ord på. 5. Taushet i familierapeutisk kultur og utdanning skaper en følelse av at åndelighet ikke er akseptert. På bakgrunn av disse funnene utviklet de en teori (Spiritual literacy) bestående av syv ulike perspektiver på hvordan man kan øke terapeuters evne til å lese og sanse de menneskelige relasjoner på en slik måte at de evner å nå et dypere nivå av mening og opplevelse i terapien. I tilknytning til denne studien er det særlig interessant å se på perspektivene som omhandler språklig usikkerhet og hvilket språk vi som terapeuter har tilgjengelig i møte med klienter. Forfatterne av artikkelen sier at språket terapeutene bruker må være i harmoni med situasjonen som klientene befinner seg i.

Jeg har nå presentert forskningsartiklene knyttet til denne studien. Grunnet mangel på forskning på forsoning i familierapeutisk kontekst, har jeg valgt å inkludere tre fagartikler som omhandler fenomenet forsoning. Jeg mener disse tre artiklene som jeg nå vil presentere, vil kunne gi ytterligere faglig dybde til studien.

2.5.2 Aktuelle fagartikler

Bernstein (2006) sin artikkel *Re-visioning, Restructuring, and Reconciliation: Clinical practice with complex postdivorce families* omhandler hvordan man som terapeut kan forstå familier som står i komplekse og konfliktfylte brudd. Forfatteren diskuterer narrative og ideene rundt skilsmissebarnet, og hvilken betydning disse ideene har for konflikten. Videre diskuterer hun hvordan man i terapien kan dekonstruere forforståelsene rundt skilsmissebarnet og familien, og hvordan terapeuter kan hjelpe familier til å bygge gode broer. Hun belyser mulighetene for å reparere forhold og familier som har stått i konfliktfylte skilsmisser og konfliktfylt foreldresamarbeid. Bernstein mener det er mulig å legge til rette for forsoning i familier dersom man kan skape en kontekst av tillit gjennom at familiemedlemmer gjensidig bevitner det som har hendt.

Worthington og Dewitt (2000) presenterer hvordan de mener psykoedukasjon og intervensjoner kan fremme forsoning i sin artikkel *Promoting reconciliation through psychoeducational and therapeutic interventions*. De definerer forsoning som gjenopprettelse av tillit i mellommenneskelige forhold. De presenterer et seks trinns program for å fremme forsoning. Dette programmet består av seks ulike steg som hjelper

paret til å forstå hverandre og samhandlingen bedre. De er opptatt av at intervensjonene skal skape gjensidig endring og forståelse. Det å fremme tilgivelse er en viktig faktor i programmet. De sier at forsoning handler om mer enn å komme seg gjennom en vanskelig periode i samlivet. De sier det for noen handler om å forandre personlighet til å få en karakter av forsoning i møte med andre mennesker og situasjoner.

Bloomfield (2006) drøfter begrepet forsoning i artikkelen *On Good Terms: Clarifying reconciliation*. Han sier det er en stadig pågående diskusjon om hvordan man kan forstå begrepet. I artikkelen skiller han mellom den mellommenneskelige forståelsen av forsoning og forståelsen av forsoning på et politisk nivå. Han drøfter forsoning som prosess og mål, hvordan det kan forstås relasjonelt og politisk, og forståelsen av forsoning i forhold til rettferdighet og tilgivelse.

Jeg har nå presentert de teoretiske perspektivene, relevant forskning og andre artikler for denne studien. Dette er perspektiver som vil være bakgrunnsteppe for diskusjonen av analysen og funnene i studien.

3 Metode

I denne delen redegjør jeg for de metodiske valg jeg har tatt for denne studien. I studien søker jeg kunnskap om hvordan familierapeuter forstår fenomenet forsoning. Min forståelse av kunnskap får betydning for hvilken metode jeg velger for bedre å forstå (Langdrigde, 2007). Jeg vil i det videre presentere vitenskapsteoretiske ståsted og kvalitativ metode. Jeg vil deretter beskrive analysearbeidet som gjøres ved hjelp av Interpretative Phenomenological Analysis (heretter omtalt som IPA). Til slutt gjør jeg rede for forskningsetikk, validitet og reliabilitet.

3.1 Vitenskapsteoretisk ståsted

Innenfor vitenskaper som sosiologi, psykologi og helse finner man fenomenologiske tilnærminger i studier som handler om å utvikle en generell forståelse av fenomenet som studeres (Thagaard, 2018). Fenomenologi er opptatt av hvordan det oppleves å være menneske, og hvordan mennesker forstår og erfarer sin livsverden (Smith et al., 2009). Selve ordet fenomenologi stammer fra gresk, og betyr "læren om det som viser seg for oss" (Jensen & Ulleberg, 2011, s. 62).

Filosof Edmund Husserl (1859-1939) er kjent som grunnleggeren av fenomenologien. Han mente at gjennom fokus på menneskers subjektive erfaring og opplevelser vil man kunne identifisere viktige trekk som kan belyse og gi kunnskap om fenomenet (Smith et al., 2009). Menneskelig erfaring kommer av opplevelse av meningsbærende fenomener (Thomassen, 2006). Husserl bruker begrepet livsverden for å bringe klarhet i grunnlaget for kunnskap. Livsverden er det som handler om å være menneske, både praktisk og relasjonelt. Han mener at vår livsverden er en forutsetning for meningsdannelse, og at det igjen gir grunnlaget for vitenskap. En fenomenologisk forståelse vil si at ved å sette tidligere kunnskap i parentes (bracketing), vil man kunne ha oppmerksomhet mot den subjektive erfaringen i lys av sin egen livsverden (Malterud, 2017). "Utgangspunktet for kunnskap er altså verden slik den fremtrer i menneskets perspektiv, i den menneskelige erfaring" (Thomassen, 2006, s. 85). I fenomenologiske studier ønsker man tykke beskrivelser fra ulike perspektiver, slik at opplevelsen av fenomenet selv skal fremstå så klart som mulig (Thomassen, 2006).

Fenomenologiske studier hjelper til å utforske mening og erfaring av et fenomen, og med utgangspunkt i den subjektive opplevelsen prøver man å få kunnskap om enkeltpersoners erfaringsverden (Thagaard, 2018).

Det har vært kritiske røster til den delen av Husserls filosofi der man skal sette forforståelsen i parentes, for at man skal kunne gripe det vesentlige ved fenomenet (Thomassen, 2006). Kritikerne til denne forståelsen vil si at man ikke kan se bort fra konteksten.

Filosofer som Martin Heidegger (1889-1976) og Maurice Merleau-Ponty (1908-1961) utviklet den fenomenologiske filosofien videre på hver sin måte. De beveget seg begge mot en mer fortolkende posisjon. Heidegger mente at analysearbeid alltid vil innebære fortolkning av materialet, men med fokus på forståelsen av menneskers bevissthet og subjektive erfaringer (Smith et al., 2009). Ifølge Heidegger er menneskets forståelse en væremåte og ikke en kunnskapsform. Fortolkningen vil hjelpe til å forstå vår egen væren i verden, og gjennom det være med å utvikle ny forståelse av egen væren (Thomassen, 2006).

Den hermeneutiske erkjennelsestradisjon legger vekt på å forstå og fortolke. Grunntanken i forståelsen av en tekst finner vi tilbake til reformasjonen og den protestantiske teologiske hermeneutikken, ført i pennen av Matthias Flacius Illyricus (1520-1575). "Som overalt ellers får de enkelte deler av en helhet sin forståelighet gjennom sitt forhold til denne helheten og dens andre deler" (Krogh, 2014, s. 24). Denne vekslingen mellom helhet og del i det vi ønsker å forstå blir omtalt som den hermeneutiske sirkel. Man forstår delene av det man ønsker å fortolke i lys av helheten. De hermeneutiske prinsippene har blitt brukt på forståelse av mening i kommunikasjon og samhandling mellom mennesker, og i arbeidet med teksten. Veksling mellom del og helhet utvider perspektiver og skaper ny forståelse (Thomassen, 2006).

Den tyske filosofen Hans-Georg Gadamer (1900-2002) viderefører den hermeneutiske tradisjon, og sier at vi ikke kan se bort fra den historiske sammenhengen vi står i. Vi bærer alle med oss en forforståelse som handler om historie og kultur, og det er på bakgrunn av disse fordommene vi er i stand til både å forstå og fortolke, for så å finne frem til ny mening. Thomassen (2009) beskriver Gadammers forståelsesprosess som en væremåte. Det vi prøver å forstå er en del av den historiske og sosiale virkeligheten som mennesket er en del av. Det å

forstå blir et møte og en samtale. I møte med den andre, eller i møte med det jeg prøver å forstå, så blir jeg en del av et samspill, en del av en relasjon. Et samspill som kan føre til ny forståelse. Den hermeneutiske sirkel kan forstås som et forhold mellom to horisonter. Gadamer kaller denne prosessen av gjensidig påvirkning, ny innsikt og ny forståelse av hverandre, for horisontsammensmeltning (Thomassen, 2006).

Gadamers hermeneutiske sirkel viser hvordan del og helhet henger sammen og er gjensidig avhengige av hverandre. Som forsker må jeg være klar over at jeg er en del av sirkelen. Det vil si at jeg ikke kan sette mine forforståelser utenfor det som skjer, men jeg bringer de med inn i forståelsesprosessen. Vår forståelse vil være i lys av helheten og den konteksten vi er en del av (Thagaard, 2018). Jeg vil derfor ikke kunne finne den egentlige sannheten i min studie, men derimot en fortolkning av fenomenet forsoning i lys av helheten jeg studerer fenomenet i.

3.2 Kvalitativ metode

Min forståelse av kunnskap har betydning for studien og for metoden jeg velger (Langdrigde, 2007). Metoden er et verktøy og en hjelp for å belyse problemstillingen for å komme frem til ny kunnskap om det det forskes på (Everett & Furseth, 2004). Thomassen (2006, s. 90) sier at "metoden blir avgjørende for å knytte en forbindelse mellom data og teori som kan gi sikker kunnskap."

I denne studien har jeg valgt kvalitativ metode fordi jeg ønsker en større forståelse av hvordan familieterapeuter forstår fenomenet forsoning. Kvalitativ metode handler om å forstå og fortolke egenskaper eller kvaliteter ved fenomenet som skal studeres (Malterud, 2017). Kvalitative studier handler ofte om intervju- og observasjonsstudier (Thagaard, 2018). De empiriske dataene i studien bør på best mulig måte reflektere deltakernes refleksjoner, erfaringer og meninger (Malterud, 2017). Kvalitativ metode har utgangspunkt i konstruktivismen (Thomassen, 2006). Metoden er ikke ute etter å forklare, men å beskrive samhandling og bevegelse. Den er opptatt av prosesser og hvordan forstå mening. De fortolkende teoriene som tidligere er presentert som vitenskapelig ståsted vil tilføre ny forståelse og ny fortolkning i møte med teksten (Thagaard, 2018).

I denne studien er data samlet inn gjennom semistrukturert intervju. Som forsker blir jeg opptatt av informantenes beskrivelser, og disse dataene vil være avhengig av fortolkning av et meningsinnhold. Gjennom den kvalitative studien ønsker jeg å pakke opp fenomenet i konteksten av familieterapeuters forståelse, erfaringer, holdninger og kunnskap. Styrken i å bruke kvalitativ metode for å få en bedre forståelse av forsoning i familievernet, ligger i de åpne spørsmålene som ikke er bundet av ulike kategorier (Malterud, 2017). Åpne spørsmål vil kunne gi rike beskrivelser som igjen kan gi meg nye og andre perspektiver enn de jeg i utgangspunktet forventet å finne. Ved bruk av intervju som metode, vil man få informasjon om hvordan informantene både forstår seg selv og hvilke opplevelser de har av situasjonen det intervjues om (Thagaard, 2018).

Kvalitative data er gjerne datakilde i forskning som har med mennesker å gjøre. Kvalitative studier kjennetegnes ved at det er rom for fleksibilitet, til å vide ut og å åpne opp. Gjennom denne fleksibiliteten bringes det inn ny forståelse. I møte med informantene kan jeg som forsker få ny kunnskap og nye ideer som jeg kan velge å ta med videre i studien.

Fleksibiliteten gjør at jeg får et levende dokument som hele tiden vil være i utvikling med den narrative fortellingen (Thagaard, 2018). Ved starten av prosjektet formulerte jeg forskningsspørsmålet, og jeg definerte problemstilling og forskningsdesign. Gjennom det videre arbeidet med prosjektet har det skjedd en stadig revidering og utvikling i møte med data, teori, analyse og tolkning. Jeg har erfart at det som var utgangspunktet har endret seg. Flexibiliteten i metoden har åpnet opp for at de ulike prosessene jeg har vært i har påvirket hverandre. Jeg har gjort endringer underveis som er tatt på bakgrunn av ny kunnskap i møte med prosjektet. Thagaard (2018, s.27) beskriver dette som et "gjensidig påvirkningsforhold mellom utforming av problemstilling, utvikling av data og analyse og tolkning."

3.2.1 Det kvalitative intervjuet

Thagaard (2018) sier at innenfor kvalitativ forskning er intervju den mest anvendte metoden for å samle inn data. Ved bruk av intervjuer ønsker jeg å få kunnskap om hvilke tanker, opplevelser og forståelser informantene har om fenomenet forsoning. Gjennom ordene som brukes i intervjusituasjonen skapes forståelsen av fenomenet som utforskes. Malterud (2017) peker på at fenomener har flere sider, og at det derfor er viktig i intervjuet å være

lydhør og sensitiv for flerstemtheten som kan gi nye perspektiver. Det kvalitative intervjuet skal gi rom for flertydighet. Dette forutsetter en kontekst av trygghet og fortrolighet mellom forsker og informant. Smith et al. (2009) sier det er viktig å etablere en god relasjon til informantene. Forskeren må bruke god tid, slik at informantene får mulighet til å si det de har på hjertet. Det er et mål at det kvalitative intervjuet skal gi rom for å snakke om det levde liv, slik at informanten kan fortelle om meningsinnholdet i det vi samtaler om. Egne erfaringer, forståelser og betydninger skal kunne komme til uttrykk. På den måten kan intervjuet åpne opp for "kunnskap som er forankret i deltakernes livsverden – altså levende kunnskap slik den ser ut for den som lever det livet vi snakker om" (Malterud, 2017, s. 134).

3.2.2 Utvikling av intervjuguide

Intervjuguiden skal hjelpe oss til å få kunnskap om temaet vi undersøker. Thagaard (2018) sier at vi derfor må planlegge godt. De sentrale temaene i guiden skal belyse det vi ønsker å forske på. Samtidig som vi har fokus på dette, skal intervjuguiden gi oss fleksibilitet i møte med informanten (Smith et al., 2009). Spørsmålene vi stiller vil være førende for hvor mye og hvor god informasjon vi får. Intervjuets kvalitet vil avhenge av at informantene kjenner at de får lyst til dele av egne erfaringer (Thagaard, 2018). Dette skjer gjennom en samhandling mellom intervjuguide, informant og forsker. Styrken i det kvalitative forskningsintervjuet ligger i de åpne spørsmålene som ikke er bundet av ulike kategorier (Malterud, 2017). Åpne spørsmål vil kunne gi nye og andre perspektiver enn de jeg i utgangspunktet forventet å finne. Forskeren kan stille oppfølgingsspørsmål som hjelper informanten til å fortelle mer konkret om spesielle erfaringer. Forskeren må hele tiden finne balansen mellom å stille alle spørsmålene i intervjuguiden, og å gå i dybden innenfor enkelte tema. Når vi dveler ved enkelte tema vil det være fordi vi ønsker å utdype informantens erfaringer og forståelser (Thagaard, 2018). Ved en slik fleksibilitet er det samhandlingen som styrer intervjuet, mer enn intervjuguiden som heller får karakter av å være et verktøy som hjelper til å finne frem til ny kunnskap.

I mitt prosjekt ble intervjuguiden utviklet i takt med at jeg leste artikler om temaet jeg ønsket å forske på. Jeg noterte ned problemstillinger jeg ble nysgjerrig på, samtidig som jeg hadde en rød tråd som handlet om konteksten av familievernet. Jeg ble oppmerksom på

egne forforståelser, og prøvde derfor å lage åpne spørsmål slik at informantene ikke skulle kjenne på at de ble styrt i en spesiell retning. Jeg ønsket å utforske informantenes forståelse av fenomenet forsoning, og valgte derfor spørsmål som jeg mente kunne være en hjelp til å dele kunnskap, mening og refleksjoner innenfor tematikken. I intervjuguiden la jeg først opp til innledende samtale om hvordan informanten forstår fenomenet forsoning. Deretter hadde jeg fire hovedtema jeg ønsket å reflektere rundt: 1. Hvordan forstår du fenomenet forsoning i konteksten av familievernet? 2. Hvordan tenker du din forståelse av forsoning har betydning for dine klienter? 3. Hvilke tilnærminger erfarer du som nyttige i et forsoningsarbeid? 4. Hvilke erfaringer har du av maktperspektiver i møte med forsoning? Jeg avsluttet intervjuguiden med å spørre om det var andre perspektiver informanten ønsket å dele i forhold til fenomenet forsoning. Jeg valgte semistrukturert intervju, da jeg mener det gir den fleksibiliteten som jeg synes er viktig i samhandlingen mellom informant og forsker. I det semistrukturerte intervjuet er temaene for prosjektet i hovedsak fastlagt, samtidig som jeg ikke er bundet til å følge en bestemt rekkefølge (Malterud, 2017).

3.2.3 Utvalg og rekruttering

Kvalitative studier kjennetegnes ofte ved at utvalget er begrenset til noen personer eller enheter (Thagaard, 2018). Det vil være viktig at analysen av dataene kan gi en dypere forståelse av begrepet forsoning i konteksten av familievernet. Det er derfor avgjørende at utvalget er stort nok til å gi forståelse av det som ønskes med studien, og samtidig lite nok til at det gir mulighet for å gjennomføre en grundig analyse av det innsamlede datamaterialet (Thagaard, 2018). Utvalget må ha god informasjonsstyrke for å kunne gi dybde og bredde til studien (Malterud, 2017). Utvalget i denne studien er representert ved personer, og jeg har valgt å gjøre et strategisk utvalg av informantene. Det vil si at jeg har noen kriterier som har vært førende når jeg søkte opp informanter. Dette er kriterier som jeg mener er strategiske i forhold til problemstillingen, og som jeg mener kan gi dybde til det som studeres (Thagaard, 2018). Utvalgsriteriet for studien var at informantene skulle være utdannede familierapeuter som jobbet i familievernet. Jeg ønsket at terapeutene skulle ha jobbet i familievernet over fem år, slik at de hadde god erfaring i møte med familier i konflikt og uforsonlighet. Jeg var opptatt av at ulike landsdeler har ulike kulturer, og at dette kunne være med å prege forståelsen av fenomenet forsoning. Hensikten med studien er ikke å

dykke ned i en gitt kultur, men i konteksten av familievernet som helhet. Jeg valgte derfor å ha informanter fra ulike deler av landet. Dette kriteriet måtte veies opp mot det å møte informantene fysisk til intervjuet. Jeg var derfor klar over at dette kriteriet la noen begrensinger på mitt møte med informantene. Det ble både for omfattende og ressursmessig krevende å reise rundt til ulike deler av landet, og valget ble derfor at intervjuene ble gjennomført over teams.

Min hypotese er at forsoning er et fenomen som for mange er knyttet til kristen tro. På bakgrunn av denne hypotesen ønsket jeg ikke å gå bredt ut med invitasjon til å delta i studien, da jeg hadde en forforståelse av at jeg ville kunne få "napp" hos familierapeuter som hadde et særlig forhold til fenomenet forsoning. Jeg var redd for at dette kunne føre til at jeg ikke ville få et helhetlig bilde av fenomenet forsoning innenfor konteksten av familievernet. På den tiden hvor jeg jobbet for å finne informanter til studien var jeg en del av Bufetat sitt spisskompetansemiljø (SKM) barn og unge i Tromsø. Dette gav meg en plattform for å komme i kontakt med familierapeuter over hele landet. Jeg tok direkte kontakt via mail med familierapeutene, og var nøye med å få et utvalg som representerer ulike deler av landet. Jeg hadde ingen kjennskap til den enkelte informant fra tidligere, utover det at vi hadde vært i samme møte i regi av SKM barn og unge. Jeg hadde heller ingen kjennskap til informantenes forståelse og erfaring med fenomenet forsoning. Jeg kontaktet fem kvinner og to menn. I mailen presenterte jeg kort min problemstilling, og spurte om de kunne tenke seg å være med som informant i denne studien. Jeg mottok positivt svar fra fire kvinner. I tillegg til disse fire kvinnene hadde jeg et pilotintervju. Informanten til dette intervjuet hadde de samme utvalgsriterier som de andre.

3.2.4 Presentasjon av informantene

Det er viktig å ivareta informantenes anonymitet. Jeg har derfor gitt dem fiktive navn. I presentasjonen av funnene presenteres de som Janne, Elisabeth, Helene og Tone. Jeg har valgt å ikke dele informasjon om hvilke deler av landet de er i fra, og heller ikke om de jobber ved et lite eller stort familievernkontor. Alle informantene er utdannet familierapeuter, og de har jobbet mer enn fem år i familievernet.

3.2.5 Pilotintervjuet

Pilotintervjuet var svært nyttig for meg. Ved transkriberingen av pilotintervjuet ble jeg oppmerksom på at jeg ikke hadde vært god nok til å holde samtalen opp mot det jeg var på jakt etter. Jeg ble opptatt av interessante diskusjoner med informanten, og ved dette mistet jeg rytmen og tråden som jeg hadde i intervjuguiden. Dette var en hjelpsom og nyttig erfaring, og det hjalp meg til å være mer orientert mot det jeg ønsket av informasjon i de fire andre intervjuene. Pilotintervjuet ble god trening i det å intervjuer for å hente frem erfaring og opplevelser. Det gjorde meg oppmerksom på min rolle som intervjuer, og på hvordan jeg bedre kunne bruke intervjuguiden til å finne flyt og rytme i samtalen (Thagaard, 2018).

3.2.6 Gjennomføring av intervjuene

Som nevnt tidligere var det viktig for meg at informantene kom fra ulike deler av landet. En konsekvens av dette var at intervjuene måtte gjøres over teams. Det var også en faktor at studien ble gjort i koronatid, og at det derfor ikke var ønskelig med mye reising. Det første intervjuet, som var et pilotintervju, ble gjort fysisk. De fire neste ble gjort over teams. I ett av intervjuene ble deler av intervjuet gjort over telefon, da vi fikk problemer med nettet mot slutten av intervjuet.

Ved å gjennomføre alle de fire intervjuene digitalt, hadde jeg en felles ramme for hvordan jeg møtte informantene. Det kan være en svakhet ved bruk av teams, da man i større grad går glipp av kroppsspråket til den andre, og står i fare for å miste noe av informasjonen (Thagaard, 2018). Jeg opplevde allikevel at det som var viktig for samtalen var relasjonen mellom informanten og meg innenfor de rammene vi hadde. Ved å bruke teams hadde vi ansiktskontakt, og jeg kunne tolke smil, ettertenksomhet, nøling og blick.

Smith et al. (2009) vektlegger at informantene bør være trygge på forskeren, og at de må forstå hva forskeren spør om. Jeg startet derfor intervjuene med å presentere meg, for deretter å si litt om studien. Informantene hadde på forhånd mottatt informasjonskrivet der jeg presenterte studien og informerte om personvern og anonymitet. Informantene sa litt om sin egen bakgrunn, og hvor lenge de hadde jobbet i familievernet. Vi utvekslet også noen innledende tanker om deres kjennskap til fenomenet forsoning. Smith et al. (2009)

peker på at det kan være utfordrende å få god flyt mellom intervjuguide og intervjuet. De sier man er fri til å stokke om på spørsmålene i intervjuguiden, eller om man ønsker å dvele ved enkelte deler så er det fullt mulig. Dersom man klarer å løsrive seg fra intervjuguiden, vil det gjøre det lettere å lytte aktivt til det informantene sier. På bakgrunn av min erfaring fra pilotintervjuet, så hadde jeg forberedt meg godt, slik at jeg i større grad var fri til å kunne lytte til informantene. Jeg visste hvilke deler det var viktig for meg å få refleksjoner rundt. Dette gjorde at jeg kunne følge informanten i større grad, for så å komme tilbake til hovedtemaene i intervjuguiden.

Jeg brukte ikke opptaksknappen på teams. Opptaket ble gjort med ekstern opptaker, som i disse tilfellene var telefonen. Dette ble avklart med informantene. Straks intervjuet var slutt, ble opptaket lagt over på ekstern kryptert harddisk.

Mot slutten av intervjuet sjekket jeg med informantene om det var andre perspektiver eller tanker de ønsket å trekke frem. Dette var nyttig, da det gav rom for større samhandling og refleksjon.

3.2.7 Transkribering

Transkribering av fem intervjuer tar tid. Jeg valgte å gjøre dette selv, da jeg ønsket å ha god kjennskap til det enkelte intervjuet. Det opplevdes som nyttig å bruke tiden på transkribering, nettopp fordi jeg fikk god kjennskap til teksten. Jeg transkriberte intervjuene fortløpende. Underveis i transkriberingen gjorde jeg meg notater som kunne være til hjelp i selve analysearbeidet. Ved hjelp av lydopptaket av intervjuet, hadde jeg god informasjon om selve dialogen. Jeg kunne registrere nøling, latter, engasjement og pauser for ettertanke (Thagaard, 2018). Jeg har valgt Interpretative Phenomenological Analysis (IPA) som analysemetode. Siden man i IPA er ute etter å forstå meningen av innholdet, kreves ikke en detaljert transkripsjon i form av å ta med alle fyll-ord og lengde på pauser (Smith et al., 2009). Jeg valgte å kun inkludere pauser og nøling i transkripsjonen der jeg vurderte at det kunne være nyttig for det videre analysearbeidet.

3.2.8 Egen forforståelse

Vi bringer alltid med oss egen forståelse i møte med den andre. Jeg er utdannet diakon, og har jobbet med forsoning i konteksten av Den norske kirke. Gjennom dette bærer jeg med meg en forståelse av at forsoning er et godt fenomen som har positiv betydning for menneskes liv. Når jeg nå er nysgjerrig på hvordan fenomenet forstås i konteksten av familierapien, er jeg ekstra oppmerksom på at egen forforståelse ikke skal være styrende for studien. Jeg var bevisst på dette da jeg jobbet med intervjuguiden, og i møte med informantene. Jeg hadde en hypotese om at fenomenet forsoning for mange var knyttet opp mot kirke og tro. Jeg var derfor nøye med å lage åpne spørsmål som ikke la føringer for informantenes forståelse av fenomenet forsoning. Jeg bærer med meg gode konnotasjoner for fenomenet forsoning. Dette vil jeg tro at informantene merket, men at jeg samtidig var oppriktig nysgjerrig på deres forståelse.

3.3 Analyse

Jeg har valgt Interpretative Phenomenological Analysis (IPA) som analysemetode for denne studien. Jeg vil i det videre presentere de ulike stegene som hører til metoden.

3.3.1 Interpretative Phenomenological Analysis (IPA)

Smith et al. (2009) skriver om IPA at det er en kvalitativ metode som har fokus på den enkelte person sine erfaringer og forståelser av det det forskes på. Metoden er opptatt av hvordan mening skapes. IPA brukes i forbindelse med forholdsvis små utvalgsstørrelser. Hensikten er å ha et lite og homogent utvalg. Man undersøker dybde fremfor bredde, og man ønsker å finne frem til likheter og ulikheter i forståelsen av fenomenet det forskes på (Dallos & Vetere, 2005). De teoretiske perspektivene som er sentrale for IPA er fenomenologi, hermeneutikk og ideografi (Smith et al., 2009). Hermeneutikk og fenomenologi er presentert tidligere i oppgaven. Ideografi handler om at forskeren er forpliktet til å fortolke hvert enkelt intervju både i forhold til det spesielle og det unike. Detaljene vil hjelpe oss til å forstå helheten. I analysen starter man med å lete etter detaljene i hvert enkelt intervju, for deretter å finne likheter og forskjeller på tvers av intervjuene. IPA legger vekt på deltakernes evne til refleksjon og til å finne frem til mening

(Dallos & Vetere, 2005). Slik kan man finne frem til ulike mønster av mening og forståelser i møte med et felles fenomen. Deler forstås i lys av helheten, og delene vil kunne bringe nye forståelser av helheten (Smith et al., 2009). Et viktig element i analysearbeidet er nettopp bevegelsen mellom del og helhet som i den hermeneutiske sirkel. Hver lille tekstbit blir sett på i konteksten av hele transkripsjonen. Det blir en dialog mellom tekst og forsker (Smith et al., 2009).

Jeg er nysgjerrig på hvordan familieterapeuter forstår fenomenet forsoning, og mener derfor at IPA er en god metode for å analysere de kvalitative dataene som er samlet inn. Jeg leter etter den enkelte informants forståelse av fenomenet. Gjennom fortolkningen av dette vil jeg finne frem til tema og mønster som kan gi ny kunnskap. Analysen er derfor en hjelp for meg til å forstå hvordan informantene beskriver fenomenet forsoning innenfor konteksten av familievernet (Malterud, 2017).

3.3.2 Stegene i analysen

IPA har seks steg i sin analysemetode. Disse stegene hjelper oss til å finne frem til ny kunnskap gjennom fortolkning av møter med teksten.

Steg 1. Lese og re-lese. På dette steget leses transkripsjonen flere ganger. Ved å lese teksten flere ganger kommer nyansene til syne. I denne fasen av analysen er det viktig å prøve å få tak i informantene sin stemme i teksten, for å kunne gripe selve meningsinnholdet (Smith et al., 2009). Refleksjoner som dukket opp mens jeg leste, skrev jeg ned i en notisbok.

Steg 2. Innledende analyse. Jeg delte arket inn i tre for å arbeide med kodingen av teksten. Transkripsjonen ble limt inn i den midterste kolonnen. Dallos og Vetere (2005) beskriver prosessen som ved at man på venstre side av transkripsjonen noterer ned nøkkelord og meningsfortetninger. I denne delen av analysen leter man etter informantens sin stemme. Smith et al. (2009) sier det er viktig å se på språket som informantene bruker, og å være på jakt etter hva som har mening og betydning for informantene. Jeg skrev ned direkte sitater fra transkripsjonen. I denne fasen var jeg nøye med å merke kodene med intervju og linjenummer.

Steg 3. Min forståelse/kobling til eksisterende teori. På høyre side av transkripsjonen noterte jeg ned mine reaksjoner og forståelser av teksten. Jeg noterte eventuelle referanser til eksisterende teori (Dallos & Vetere, 2005). Jeg var også her nøye med å merke mine notater med intervju og linjenummer. Jeg utførte steg 1-3 på samtlige intervjuer før jeg gikk videre til neste steg.

Steg 4. Se etter mønster og sammenhenger. I dette steget var alle intervjuene kodet, og hvert intervju hadde fått sin farge. Jeg klippet ut alle kodene og la de utover et bord, slik at jeg kunne begynne å lete etter mønster og forbindelser. Jeg grupperte kodene i henhold til eksisterende teori og til egen klinisk erfaring. Dette var en tidkrevende prosess der jeg gav meg god tid med materialet.

Steg 5. Kategori-tittel og fremvoksende nye temaer. I dette steget jobbet jeg for å finne frem til ulike kategorier. Jeg la kodene i ulike grupper, der det begynte å utpeke seg nye temaer. Mens jeg jobbet med dette hadde jeg problemstillingen min skrevet på et ark som lå midt på bordet. Jeg passet på at de nye temaene svarte på problemstillingen. Jeg lette etter forbindelser mellom de ulike kodene, og så etter hvordan et tema kunne bringe lys over et annet tema. Jeg så etter det unike, samtidig som jeg lette etter helheten som kunne binde det hele sammen (Smith et al., 2009). Temaene som vokste frem reflekterte nå både informantens ord og tanker, og min tolkning og analyse av teksten. I denne fasen var jeg opptatt av at del og helhet skulle gi ny mening.

Steg 6. Skriv ut funnene. I dette steget ble funnene kategorisert. Jeg fant frem til fire hovedfunn med fire underkategorier. Jeg skrev ut ett funn om gangen. Hvert funn ble beskrevet med informantens ord og tanker, og med min fortolkning av teksten sett i lys av helheten i tekstmaterialet. Ved hvert funn er det direkte sitater fra informantene.

3.4 Forskningsetikk

I møte med informantene og datainnsamlingen kommer jeg i berøring med forskningsetikken. Jeg har ansvar for å ivareta anonymiteten til informantene, og å oppbevare data på en forskriftsmessig måte. Som forsker er jeg pålagt å følge forskningsetiske regler. Informantene har skrevet under på informert samtykke, og det er

opplyst om at de kunne trekke seg fra studien frem til dataene var brukt i analysen. Forskningsprosjektet er godkjent av Norsk senter for forskningsdata (NSD). Jeg har ansvar for at forskningen er transparent slik at deltakerne i studien, eller andre forskere, kan se sammenhengen mellom fremgangsmåten jeg har benyttet og resultatene jeg har kommet frem til (Thomassen, 2006, s. 43).

Studien handler om forståelse av fenomenet forsoning. Intervjuene med de fire informantene er datagrunnlaget for studien. Jeg er i berøring med forskningsetikken når det gjelder hvordan jeg fremstiller funn og tolkninger av datamaterialet. Mine perspektiver som forsker vil være ulik fra informantenes egen forståelse av det de har formidlet i forskningsintervjuet. Thagaard (2018, s. 196) skriver: "De teoretiske perspektivene vi utvikler, er et resultat både av vår faglige forankring og hvordan vi tolker dataene." Funnene, og diskusjonen rundt funnene, kan virke fremmedgjørende for informantene, fordi deres tanker, erfaringer og opplevelser tolkes i lys av forskerens perspektiver og faglige forståelse. Selv om man som forsker er nøye med å anonymiserer funnene, kan det allikevel skje at den enkelte informant kjenner seg igjen i teksten. Det vil derfor være viktig at jeg som forsker er nøye med å presentere tolkningen av datamaterialet som at det er min forståelse, og ikke den enkelte deltakers forståelse av materialet.

3.5 Reliabilitet, validitet, og overførbarhet

Forskningens troverdighet hjelper oss til å vurdere kvaliteten av den kvalitative forskningen (Thagaard, 2018). Både deltakerne i studien og andre forskere skal kunne vurdere fremgangsmåte for prosjektet, og de skal kunne se hvordan vi har kommet frem til resultatene av studien. Begrepene som hjelper oss til å vurdere forskningsprosjektets troverdighet og kvalitet er *reliabilitet, validitet og overførbarhet* (Thagaard, 2018, s. 181).

Reliabilitet handler om forskningens pålitelighet, og knytter seg til nøyaktigheten av at vi gjør rede for hvordan vi utvikler dataene i studien (Thagaard, 2018, s. 181). Dette innebærer at jeg som forsker beskriver kontakten med informantene, og at jeg redegjør for hvilken betydning dette har hatt for hvordan dataene i studien er utviklet.

Validitet handler om gyldigheten av resultatene som vi kommer frem til. Thagaard (2018) beskriver dette som at vi har en kritisk gjennomgang av hva det er vi baserer tolkningene våre på. Hvordan vi posisjonerer oss i forhold til miljøet vi studerer vil ha betydning for hvordan vi tolker det vi finner. Validitet kan også handle om at tolkninger fra ulike studier kan bekrefte hverandre.

Overførbarhet handler om hvorvidt forståelsen vi utvikler innenfor studien kan være relevant i andre situasjoner. Thagaard (2018) sier det er en viktig målsetting at tolkningen som gjøres i en kvalitativ studie skal kunne være relevant også i andre sammenhenger. Det kan også handle om at tolkningen gir gjenklang hos lesere som har kjennskap til fenomenet som studien omhandler.

4 Presentasjon av funn

I denne delen presenterer jeg funnene som er analysert frem ved hjelp av Interpretative Phenomenological Analysis (IPA). Målet med studien er å belyse problemstillingen: Hvordan forstår familierapeuter i familievernet fenomenet forsoning? Hvilken betydning får dette for deres møter med klienter?

Deltakerne i studien er utdannede familierapeuter med minimum fem års erfaring fra familierapeutisk arbeid. Det familierapeutiske arbeidet til de fire informantene består blant annet av klientsamtaler og meklinger. Funnene i denne studien knytter seg særlig til familierapeutenes arbeid med klienter i parterapi og foreldresamarbeid.

Funnene bygger på min tolkning og analyse av det transkriberte materialet fra intervjuene av deltakerne. Funnene presenteres ved hjelp av sitater fra de fire terapeutene. Noen sitater vil være fullstendige setninger, mens andre steder er deler av setningen utelatt for bedre å gi fokus til selve meningsinnholdet. Sitatene som er brukt i analysen har henvisning med linjenummer og intervjunummer i etterkant av sitatet. For at det skal være god flyt i lesningen har jeg fjernet tankeord som *eeh*, *hmm* og lignende. Der jeg har fjernet deler av teksten har jeg markert dette med (...). Familierapeutene som har deltatt i studien omtales i det videre som informantene. For å ivareta anonymisering har jeg gitt dem fiktive navn; Janne, Elisabeth, Helene og Tone.

I arbeidet med analysen ble det identifisert fire hovedfunn med fire underkategorier.

1. Fenomenet forstås som en sentral del av det familierapeutiske arbeidet

- Begrepet oppleves fremmed, og brukes lite i møte med klienter
- Fenomenet forstås som mangfoldig

2. Forsoning forstås som en hjelp til å gå videre i livet

- Fenomenet beskrives som viktig i høykonfliktsaker
- Forsoning fremmer håp om endring

3. Forsoning forstås som prosess

4. Maktperspektiver

4.1 Fenomenet forstås som en sentral del av det familieterapeutiske arbeidet

Informantene ble invitert til å reflektere rundt hvordan de forstår fenomenet forsoning i konteksten av det familieterapeutiske arbeidet.

I analysen av dataene finner jeg at samtlige informanter erfarer at det de jobber med i sin praksis i familievernet kan beskrives som forsoning. Elisabeth uttrykker det tydelig og enkelt når hun sier: "Så på en måte så tenker jeg nesten at det er kjernen i jobben min, å hjelpe dem så langt du kan på den veien der til å ville forsones, eller å klare det å, eller klare det litt" (48-3). Denne forståelsen av fenomenet blir understreket av Helenes utsagn:

Det er jo det vi jobber veldig mye med. Jeg tenker både i mekling og i parterapi, i foreldresamarbeid egentlig, og i familiesaker selvfølgelig og. Så tenker jeg det er det vi jobber med. Og ikke bare forsoning imellom folk, men å forsone seg med seg selv og sin egen situasjon (2-4).

Helene beskriver fenomenet som noe hun jobber veldig mye med. Hun reflekterer også over at hun i sin praksis jobber med fenomenet på flere områder. Det handler om det relasjonelle i parterapi, foreldresamarbeid og familiesaker. Og det handler om det individuelle der mennesker trenger hjelp til å forsone seg med sin egen historie og livssituasjon. En av informantene forteller at hun i forkant av intervjuet hadde drøftet fenomenet forsoning med noen av kollegaene, og at det førte til en interessant diskusjon i kollegiet. Hun forteller at deres refleksjon handlet om at selve begrepet forsoning ikke opplevdes så bra, men at innholdet i begrepet opplevdes som viktig. "Så en av de syntes ikke (...) selve begrepet var så fint, men innholdet var viktig. Og de andre var enig. De mente jo at dette jobber vi med. Dette jobber vi med" (39-2). Janne forteller om fenomenet forsoning: "Men jeg tenker jo, at sånn som jeg sa i sted, at det er et utrolig sentralt begrep. Og jeg har lyst til å, at vi skal diskutere det litt på jobben. Vi har fagmøte. Jeg har lyst til å bringe det videre, rett og slett" (32-5).

Dette første hovedfunnet gjenspeiler informantenes refleksjoner rundt karakteren av hva de jobber med. De forstår fenomenet forsoning som noe som handler om deres arbeidshverdag i konteksten av familievernet.

4.1.1 Begrepet oppleves fremmed og brukes lite i møte med klienter

Informantene uttrykker at selve begrepet forsoning blir lite brukt i møte med klientene. Alle fire sier det brukes lite, men de har ulik forståelse av hvorfor begrepet blir lite brukt. De forteller at begrepet kan oppleves som godt, men også som stort og fremmed. De uttrykker at begrepet er for lite konkret til at de bruker det i terapien. Når informantene beskriver fenomenet som de mener handler om deres arbeidshverdag, bruker de andre begreper enn selve begrepet forsoning. Helene uttrykker det slik:

Så snakker vi om mål, og vi snakker om håp, og vi snakker om anerkjennelse og, men akkurat forsoning, nei det. Jeg har ihvertfall ikke brukt det mye, som jeg har sagt. Jeg tror kanskje jeg kan komme til å bruke det mer etter dette (24-4).

Helene forteller her at hun ikke bruker selve begrepet. Hun reflekterer over andre verdiladede begrep som hun bruker i terapien, og konkluderer med at begrepet forsoning ikke er noe hun bruker. Hun sier også at hun etter samtalen i forbindelse med intervjuet kanskje vil komme til å bruke det mer. Elisabeth sier noe av det samme i sin refleksjon over bruken av begrepet. Hun uttrykker at hun synes begrepet forsoning er et for stort ord til at hun vil bruke det. Samtidig beskriver hun den familierapeutiske praksis som handler om å hjelpe folk til å få det bedre med hverandre og seg selv.

Det synes jeg er et for stort ord for meg (...) Ja, jeg er på en måte veldig dårlig på å kalle ting for store ord. Men jeg vet jo at vi jobber for å hjelpe folk til å få det bedre med hverandre og seg selv. Og at det handler veldig mye om trygghet og jeg er god nok og du er der for meg og en del sånne ting som jeg ikke vet hva heter med ett ord (11-3).

Tone bringer inn et annet perspektiv når hun peker på samspillet mellom terapeut og klient. Hun viser til det som skjer i terapirommet, og på hvilke begrep og forståelser klienten bringer med seg inn i rommet. Hun sier hun er opptatt av å bruke de ord og begreper som

klienten selv bruker og kjenner. Hun sier at selv om hun som terapeut tenker at de snakker om forsoning, så betyr ikke det at begrepet nødvendigvis blir brukt i rommet sammen med klienten.

Det er nok ikke ofte jeg bringer det (begrepet) på bane. Jeg tar tak i det som de som kommer sier. Jeg er litt opptatt av det da, å bruke deres ord og bruke deres begreper. Så kan det hende jeg tenker at her snakker vi om forsoning, men det er ikke sikkert at det er de begrepene som blir brukt (26-2).

Senere i intervjuet utdyper hun dette når hun sier: "Som jeg sa, så tror jeg at for noen er det kanskje litt fremmed, men for andre er det ikke det. For andre er det et veldig godt begrep" (37-2). Tone reflekterer over at klienter kan ha ulik kjennskap og erfaring til begrepet forsoning. Hun sier at for noen vil det være et fremmed begrep, men at det for andre kan oppleves som et godt begrep. Hun er opptatt av at klientene ikke skal fremmedgjøres ved at det brukes ukjente begreper. Dette gjør at hun ikke bruker begrepet så aktivt, men hun har erfaring av at det for noen klienter er et godt begrep.

Janne reflekterer rundt den faglige bruken av begrepet. "Jeg tror ikke vi har snakka om det som faglig bevisst at det har vært noe sånn, men det er jo klart det er jo der" (1-5). Janne refererer her til de faglige samtalene i kollegiet, og uttrykker at de ikke har hatt en faglig bevissthet rundt begrepet. Samtidig sier hun at fenomenet er der, i den faglige settingen.

Analysen viser at informantene forstår begrepet forsoning som for stort, og noen ganger for fremmed til at det brukes aktivt i terapien. Når de beskriver hva de mener med for stort, viser de til at begrepet ikke har et definert innhold. De opplever at begrepet kan romme mye, slik at man kan få en usikkerhet på om man har samme forståelse av begrepet. De sier også at når begrepet oppleves som for stort, så betyr det også at det blir for lite konkret til at informantene bruker det aktivt. De reflekterer også rundt dette at begrepet forsoning i liten grad er løftet frem til drøfting i konteksten av deres arbeid i familievernet. Informantene uttrykker at de ikke har faglige samtaler om fenomenet.

4.1.2 Fenomenet forstås som mangfoldig

Funnene så langt viser at informantene forstår fenomenet forsoning som en del av det de jobber med, men at begrepet forsoning kan oppleves som for stort og fremmed til at det brukes i møte med klientene.

I intervjuet ble informantene invitert til å reflektere rundt hvilke andre ord eller begreper de bruker for forsoning. Analysen viser at informantene forstår fenomenet forsoning som mangfoldig. Mangfoldigheten knyttes både til ulike begreper som blir beskrivende for fenomenet, men også som et mangfold som knytter seg til ulike dimensjoner ved forsoning. Både det å forsones seg med en situasjon og det å forsones seg med noen andre. Helene beskriver her sin forståelse av fenomenet som mangfoldig.

Men når jeg hører forsoning, så tenker jeg det å forsones seg med. Og da kan det være å forsones seg med hverandre, men det kan også være å forsones seg med situasjonen. Så inn i jobbsammenhengen så blir jo det et ganske sånn mangfoldig begrep, egentlig (1-4).

Når det gjelder hvilke begreper som blir brukt i møte med klientene, så viser analysen at det er noen begreper som blir mer fremtredende enn andre. Disse begrepene finner vi igjen hos alle informantene. Særlig er informantene opptatt av begrepene *akseptere* og *det å godta en situasjon*. Janne uttrykker det slik: "Det her med å akseptere, det med å godta, det med å, ja .... I hvert fall de første ordene jeg tenker" (4-5). Elisabeth forteller også om å bruke begrepet å akseptere: "Jeg snakker mye med, særlig enkeltpersoner, om aksept av det som er" (34-3). Andre beskrivelser kan være at forsoning forstås som *å gi en ny sjanse*, *å skape fred*, og at *det blir ro*. De bruker også beskrivelser som *det å gi slipp* på noe. Gi slipp på kontrollen, eller å gi slipp på den andre. Tone reflekterer rundt begreper som beskriver forsoning, og sier det slik: "De har på en måte godtatt det eller gitt slipp på at ikke du har kontroll. Det kan også være en slags forsoning" (7-2). Andre begreper som blir brukt av informantene er blant annet *reparasjon*. Informantene viser til emosjonsfokusert terapi (EFT) hvor de forteller at begrepet reparasjon blir brukt. "Det som jeg tenker er forsoning, der kaller man det reparasjon" (30-2.) Informantene er også opptatt av at grunnlaget for å skape forsoning handler om å *respekt*ere den andres historie og opplevelse, kunne ta den andres *perspektiv*,

og det å *forstå* den andres handlinger. "For å skape en, et grunnlag for forsoning, da. Jeg tenker det trengs en forståelse, en mulighet til å forstå den andres handlinger, kanskje" (19-4).

4.2 Forsoning forstås som en hjelp til å gå videre i livet

Studiens andre hovedfunn handler om at informantene forstår forsoning som en hjelp for klientene til å gå videre i livet. Janne forstår forsoning som en hjelp til å få det bedre, da det å bli værende i uforsonlighet beskrives som tappende. "Jeg tenker jo at det er tappende, (...) det tar mye plass hvis man er uforsont. (...) Det tar så mye krefter og mye tanker og mye sårhet" (2-1). I analysen av intervjuene finner vi at samtlige informanter har den samme forståelsen som Janne beskriver her. De forteller at de som familieterapeuter ønsker å hjelpe folk til å få det bedre i forhold til en situasjon eller en relasjon, og at fenomenet forsoning forstås som en hjelp i dette. "Jeg tror jo at det gir en lettelse. Jeg tror at det blir en lettere vei å gå videre" (7-5). Informantene peker på at det å *akseptere*, eller det å *leve med*, forstås som nyttig i dette arbeidet. Tone forstår forsoning som en hjelp til at mennesker får det bedre når livet har tatt en annen vei enn det de hadde tenkt og håpet.

Også tenker jeg jo også dette med å forson seg med situasjonen, det er jo et mål, fordi jeg tror at, at mennesker får det bedre da. Hvis du forsoner deg med sånn er det, sånn ble livet mitt. Det var ikke sånn jeg hadde tenkt det skulle bli, men sånn ble det (19-2).

Elisabeth sier det slik: "Jo, det er jo å hjelpe folk, (...) til å ha selvfølelse som tilsier at de også tåler motgang og ikke tror de er best på alt, men kan leve med utilstrekkeligheten sin. Som jo er en slags forsoning" (14-3). Informanten sier her at ved å hjelpe klienter til bedre selvfølelse, så kan de få hjelp til både å tåle det de møter, og til å klare å leve med sin egen utilstrekkelighet. Hun sier at dette er en form for forsoning

Dette hovedfunnet beskriver hvordan informantene forstår forsoning som viktig i arbeidet med å hjelpe mennesker til å gå videre i livet. Som en hjelp for å komme ut av en situasjon som oppleves tappende, og at det kan forstås både relasjonelt og individuelt.

4.2.1 Fenomenet beskrives som viktig i høykonfliktsaker

Forståelsen av at forsoning er en hjelp for å gå videre i livet ser ut for å være av stor betydning for informantene. Særlig ser dette ut for å gjelde i forhold til høykonfliktsaker som omhandler barnefordeling. I analysen av intervjuene tegnes et bilde av at forsoning forstås som hjelpende i forhold til barnas beste, og i forhold til det å ikke bli stående fast i bitterhet. En av informantene forteller om en familie med høy konflikt mellom foreldrene hvor barnet ble stående i midten av konflikten. Barnet fikk flere symptomer som et uttrykk for at situasjonen var vanskelig. Mor ser at barnet strever, og hun ønsker å hjelpe barnet sitt. Hun forstår at hun må slippe taket i kampen om barnet. Hun forteller at barnet til slutt valgte å være hos far. Informanten forteller om hvor viktig det har vært for barnet at mor har kunnet forsone seg med situasjonen ved å ta barnets perspektiv.

Hun har jobbet med seg selv for å forsone seg med at sånn er det nå. (...) Så sier hun, jeg ser jo at barnet har det bedre. Det har mindre symptomer. Det har, jeg ser det er bedre for det å slippe å stå, (...) det som er bedre er å slippe å stå i midten. Så det er kjempetøft gjort å klare å stå i det, tenker jeg, men hun har forsonet seg med at sånn er det nå (9.2).

Informanten løfter med dette frem forsoning som viktig for at barnet skal settes fri fra foreldrenes konflikt. En annen informant er også opptatt av at forsoning er en hjelp i forhold til barnets situasjon i familier med høyt konfliktnivå. "Det handler jo om at når folk har forsonet seg med situasjonen så blir det bedre. Også i forhold til det med å se barnet, det vet vi jo" (9.5). Helene holder her frem barnets perspektiv. Hun sier hun ser hvor vanskelig det kan være å være barn eller ungdom i familier der det ikke er forsoning mellom foreldre. Hun forstår forsoning som viktig i arbeidet sammen med disse familiene.

Jeg tror, for en står oppe i så mange sånne vanskelige foreldresaker gjerne, der en møter barn og unge, og ser hvor vanskelig det er å være barn eller ungdom i brutte familier der det ikke er forsoning mellom foreldrene. Så inn i de sakene, (...) så ble det et viktig begrep, altså (25-4).

4.2.2 Forsoning fremmer håp om endring

I analysen av intervjuene ser det ut for at informantene ser en sammenheng mellom forsoning og det å formidle håp inn i situasjonen som familien eller klienten befinner seg i. Hovedfunnet om at forsoning forstås som en hjelp til å gå videre i livet henger sammen med håp om endring. Informantene peker her på sammenhengen mellom håp og forsoning, og at håpet om noe annet kan være en hjelp til å snu en situasjon.

Håpet er jo superviktig. Hvis ikke vi har håp om at vi kan komme til et bedre sted, der vi kan oppnå en forsoning, så er det vanskelig å jobbe i den prosessen, tenker jeg. Da tenker jeg jo det at, det at jeg kan være med å forsterke de seirene de oppnår underveis, da (29-4).

Helene peker på at hun har en viktig rolle i å forsterke seirene som oppstår underveis i terapien, slik at håpet om noe annet kan være en hjelp i forsoningsprosessen. Informantenes fortelling om foreldre som evner å jobbe med forsoning fordi de ser det er til barnets beste, kan også forstås som et perspektiv av håp. Foreldrene strekker seg etter noe som de håper skal bli til det bedre for barnet. Tone sier det slik:

Også tenker jeg noen ganger også at par kan klare å jobbe med en slags forsoning for barnets beste. Altså, noen ganger så, er det hvis de klarer å ha barnet sitt liksom her, så er det utrolig hva folk kan få til, tenker jeg, altså (54-2).

På ulikt vis i intervjuene peker informantene på at et forsoningsarbeid kan gi håp om en endring i en situasjon eller i en relasjon. Janne knytter håpsdimensjonen til det at paret eller familien ser en endring, at de klarer å gå videre på en bedre måte. "Håpet, at det har snudd, (...) i forhold til det at de har klart å gå videre på en bedre måte" (33-5).

4.3 Forsoning forstås som en prosess

Studiens tredje hovedfunn handler om at fenomenet forsoning i en familierapeutisk kontekst først og fremst forstås som en prosess. Informantene ble invitert til å reflekterte over hvordan de forstår forsoning i forhold til om de vil beskrive det som en prosess eller et mål. I intervjuene kan det se ut for at målet om forsoning i seg selv ikke er det viktige for

informantene, men at veien til målet er det som har betydning. Målet i seg selv kan være viktig, dersom det er viktig for klienten. Janne sier det slik: "Jeg tenker at for å komme til en forsoning så kan det være en prosess mellom to parter, og det kan også være et mål hvis man tenker at det er viktig for å komme videre i livet" (8-5). Analysen av dataene peker på at informantene forstår det slik at forsoningen ligger i selve prosessen. Helene sier "Jeg tenker, det kan godt være et mål, men det er avhengig av en prosess" (9-41). Elisabeth problematiserer forsoning som et mål i seg selv, og sier at hun tenker at vi som mennesker hele tiden er underveis i våre relasjoner.

Jeg tenker jo at det helt sikkert er en prosess, og at alle prosesser i livene våre som går som de skal, de har noen nye runder et annet sted i livet. Så jeg tror jo aldri at noen ting er ferdig forsona for noe som helst, at da var vi endelig i mål (20.3).

Alle informanter forstår forsoningsprosessen som noe som trenger tid. "Så hvis du tenker på selve forsoningsprosessen, (...) så kan du si; tid må til" (6-3). Analysen viser også at informantene er opptatt av at en forsoningsprosess handler om å *anerkjenne, forstå, og å kunne ta den andres perspektiver*. Tone reflekterer rundt det med å være i en prosess der man blir sett, hørt og forstått.

Snakker ofte om prosess, altså. Dette er en prosess, og at det å bli, sånn helt i starten, så handler det kanskje mye om å bli sett og hørt og forstått. Og når du blir sett og hørt og forstått så kan du gå etter hvert et skritt videre da, i prosessen (22-2).

Det ser ut for at forståelse av at forsoning er en prosess, henger sammen med begrepene informantene bruker i det relasjonelle arbeidet. Anerkjenne, forstå, ta den andres perspektiver, og det å bli sett, hørt og forstått.

4.4 Maktperspektiver

I intervjuet ble informantene invitert til å reflektere rundt forsoning og makt. I analysen av refleksjonene ser det ut for at maktperspektivene diskuteres i forhold til to anliggender. Det første handler om hvorvidt informantene har en normativ forståelse av fenomenet forsoning, og det andre handler om bruk av store begreper. Det ser ut for at informantene

knytter makten til om det blir en forventning og et krav om forsoning. Tone formulerer det slik:

Hvis det blir normativt, eller hvis man krever at nå må du tilgi, eller nå må du, nå må dere forsones dere, så kan jo det bli en maktgreie, tenker jeg. Ikke sant. At det på en måte kommer et krav nærmest (34-2).

Flere av informantene reflekterte over dette å gjøre en forsoningsprosess til noe normativt. I analysen ser det allikevel ut for at det finnes en samstemthet i forståelsen av at dette ikke erfares som en stor utfordring. Det ser ut for at informantene har tillit til familierapeuter, at de ikke vil opptre normativt ved å forvente, eller øve press på å få til en forsoning. Tone summerer det slik:

Det kan jo være, at nå må du forsones deg med, nå må du, nå må dere liksom bli venner igjen. Vi kan jo, kan jo det, men jeg tror ikke det er så, de som jobber som familierapeuter, jeg håper i hvert fall det at vi er langt derfra da, at det blir normativt. Jeg tror ikke det er så stor fare egentlig (25-2).

Informantens forståelse av familierapeutisk praksis samsvarer ikke med en normativ forståelse. Helene bekrefter en slik forståelse av familierapeutene når det snakkes om normativ forståelse; "Kanskje imellom partene, kan det bli brukt sånn, men jeg tror ikke terapeutene vil bruke det sånn" (11-4).

Informantenes forståelsen av at man ikke jobber normativt i forhold til forsoning, ser ut for at kan knyttes til den systemiske tenkningen som de beskriver de jobber etter. De forteller de jobber narrativt, samarbeidsorientert og med EFT. De er opptatt av å følge klienten. "Det er jo alltid å lytte å høre klientens forståelse. (...) Det som klienten snakker om er på en måte utgangspunktet. Det er det som er viktig for klienten" (30-5). Informantene er opptatt av å ta den andres perspektiv, lytte og å forstå. "For i samarbeidsorientert så er det jo det å følge klienten, ikke sant, sånn at hvis begrepet kommer opp hos dem, så tar jeg tak i det" (11-2). Informantene er opptatt av at ukjente begrep kan virke stengende, slik vi ser i funnet om at begrepet forsoning brukes lite. Det kan se ut for at bruken av forsoning, som et ukjente begrep overfor klientene, kan forstås som en form for maktbruk:

Og det, det er ikke noe galt med ordet, men i terapi, og hvis jeg brukte det som et stort ord, og de ikke kjente seg igjen i det, så ville jo det være en slags fremmedgjøring, og ikke et ord de eide, og da er det straks litt makt (25-3).

I analysen av intervjuene ser det ut for at makten knyttes mer til hvordan man jobber med prosessen, og hvilke ord og begreper man bruker, enn til selve forståelsen av fenomenet forsoning.

5 Diskusjon

Målet for studien er å forstå hvordan familierapeuter i familievernet forstår fenomenet forsoning, og hvilken betydning dette får for deres møter med klienter. I denne delen av studien går jeg i dialog mellom funn og eksisterende teori og forskning (Smith et al. s. 112). Jeg vil innledningsvis si noe om studiens plassering i forhold til forskningen. Videre har jeg fokus på at fenomenet forstås som en sentral del av familievernets arbeid. Jeg vil deretter diskutere funnet som handler om at forsoning forstås som en prosess. Dette gjøres under overskriften Veien er målet. Videre diskuterer jeg funnet om at begrepet forsoning brukes lite i møte med klienter. Til slutt ser jeg på hva fraværet av en felles forståelse av begrepet har å si for hvordan man forholder seg til det i familievernet. Jeg avslutter denne delen med en metafor om en nysgjerrig Askeladden. Jeg fant, jeg fant!

5.1 Studiens plassering – i dialog med forskningen

Jeg har tidligere presentert fire forskningsartikler og tre fagartikler. Disse artiklene har jeg tatt med i studien fordi jeg mener de representerer ulike stemmer som kan ha betydning for studien.

Kleiven (2020) sin artikkel tar utgangspunkt i at forsoning er et nøkkelbegrep når samvirke mellom mennesker blir utfordret gjennom konflikter og krenkelser. Studien til Worthington & Drinkard (2000) og studien til Zuccarini et al. (2012) har begge et relasjonelt perspektiv på forsoning. Studiene presenterer forsoningsarbeid som et lengre metodisk løp med mål om forsoning og opprettelse av skade. De omtaler ulike terapeutiske intervensjoner som forstås som nyttige i en forsoningsprosess. Disse studiene er interessante i lys av funnene i denne studien, hvor man forstår forsoning som en prosess som tar tid. Studien til Halpern & Weinstein (2004) har fokus på empati og de mellommenneskelige relasjonene som de mener er av avgjørende betydning for forsoning. Studien deres omhandler forsoning mellom overgriper og offer etter krigshandlinger. De sier at forsoning først og fremst handler om det enkelte individ. I betydningen av at forsoning handler om enkeltindividet og dets relasjoner, kan vi litt uærbødig si at forsoningsarbeid som foregår på verdensarenaen ikke er så ulikt det som foregår i familierapeutisk praksis i møte med par og familier i konflikt.

I analysen av dataene i denne studien kommer det frem at begrepet i liten grad blir brukt av informantene, og at de heller ikke har erfaring av at fenomenet har vært faglig drøftet i konteksten av familievernet. Forskningen til Holmberg et al. (2021) drøfter språkets betydning for hvordan terapeuter samtaler med klienter om et tema som ikke gis oppmerksomhet i familierapeutisk kultur eller utdanning. Artikkelen handler om å utvikle evnen til å samtale om spiritualitet i møte med klienter, og kan derfor forstås som å stå litt til siden for min forskning. Artikkelen er med i denne studien fordi jeg synes den har interessante drøftinger rundt dette med språklige uttrykk, kultur og kompetanse i forhold til et tema eller begrep som det ikke samtales så mye om. Jeg synes dette gir interessante paralleller til denne studien.

5.2 Fenomenet forstås som en sentralt del av familierapeutisk praksis

Det første hovedfunnet viser at fenomenet forsoning forstås som en sentral del av det familierapeutiske arbeidet. Det ser ut for at fenomenet forstås som noe informantene gjør i sin praksis. Dette første funnet er interessant, fordi det sier noe om informantenes egen forståelse av hva de jobber med.

Informantene i denne studien sier de ikke har samtalt om fenomenet i faglig sammenheng i familievernet, og at de ikke har reflektert faglig rundt fenomenet tidligere. Når vi samtaler om fenomenet i intervjusituasjonen, så skapes refleksjon rundt fenomenet. Informantene kjenner igjen fenomenet fra ulike kontekster, og samtlige informanter sier at de har en opplevelse av at det de jobber med kan forstås som forsoning. Leer-Salvesen (2009) sier at selv om det ikke finnes en uttømmende definisjon av fenomenet forsoning, så kjenner vi allikevel fenomenet igjen når vi møter det. Informantene erfarer at både i mekling, parterapi og foreldresamarbeid handler arbeidet om å hjelpe mennesker til å få det bedre. Enten i form av å forsones seg med en situasjon, eller å hjelpe klientene til en bedre relasjon til den andre.

"Jeg tror at mennesker får det bedre når de forsoner seg med situasjonen" (19-2).

Familievernets arbeid utøves i møte med familier som utfordres i sine relasjoner. I lov om familievern står det: "Familievernet er en spesialtjeneste som har familierelaterte problemer som sitt fagfelt. Familievernkontorene skal gi et tilbud om behandling og rådgivning der det foreligger vansker, konflikter eller kriser i familien." (Lov om familievernkontorer - Lovdata) I lov om familievern brukes ikke begrepet forsoning. Men familievernets oppdrag kan forstås relasjonelt fordi det handler om å hjelpe mennesker som har vansker, konflikter eller kriser i familien. Kleiven (2020, s. 82) sier: "Forsoning som fenomen er menneskets søken etter et avklart og oppgjort forhold til seg selv, til andre mennesker og instanser som har hatt negativ innvirkning på opplevd livskvalitet."

Fenomenet forsoning handler om menneskers forhold til sine relasjoner og sin egen livshistorie (Kleiven, 2020). Med en slik forståelse av forsoning er vi midt i familieterapeuters hverdag, og følgelig midt i informantenes forståelse av fenomenet forsoning. Tømm (2002) sier at familier kan havne i vedvarende konfliktsituasjoner der man får et mønster av gjensidige beskyldninger som påvirker samspillet i familien. Brudd i tilliten mellom partene gjør at man kan trenge hjelp til å reparere. Fra analysen av dataene ser det ut for at informantene forstår forsoningsarbeid som en hjelp for familier til å få det bedre i forhold til en situasjon de befinner seg i, eller i forhold til en relasjon som er krevende, eller som er brutt. Informantene peker på at forsoning er en hjelp for mennesker til å gå videre med livet sitt, slik at de ikke blir stående igjen i uforsonlighet og bitterhet.

Forsoning i familieterapeutisk kontekst forstås som gjenoppretting av tillit mellom partene, slik at relasjonen kan fortsette (Tømm, 2002). Lorås et al. (2017) sier at "Systemisk terapi baserer seg på forståelsen av at menneskers utfordringer og vansker best kan løses innen det relasjonelle systemet og den kontekst de oppstår". Kontekst og kommunikasjon er noe vi jobber med i møter med familier. Konteksten og presset som familien står i er viktig å tematisere. Calvert (2005) mener at dette er faktorer man skal være særlig oppmerksom på i forhold til en prosess for forsoning og for å styrke relasjonene i familien.

Med denne forståelsen som utgangspunkt, skal vi i det videre drøfte forståelsen av forsoning som en prosess.

5.3 Veien er målet

Når informantene snakker om sin forståelse av forsoning, så ser det ut for at de ikke først og fremst er opptatt av målet, men at de har fokus på veien.

"Det tar tid, men vi er, vi kan være med på veien på en måte, å skape ro for forsoning, kanskje (21-2).

Funnene viser at informantene forstår forsoning som en prosess fremfor det å oppnå et spesifikt mål om forsoning. Det å få det bedre med andre mennesker, eller med seg selv, sier informantene handler om prosess som tar tid. En slik forståelse samsvarer med systemisk teori, hvor man har fokus på det som skjer mellom oss. Man er hele tiden i bevegelse mellom del og helhet. Tom Andersen (2005) utforsker hvordan man kan bevege seg fra det fastlåste system i den terapeutiske samtalen, til det å være underveis sammen med klienten. Det er selve prosessen som gir ny mening og ny forståelse.

5.3.1 Familier i høy konflikt

Forståelsen av om forsoning er en prosess eller et mål vil være med å påvirke hvordan man forholder seg til fenomenet i terapirommet. Dersom man forstår fenomenet først og fremst som et mål for relasjonen, kan vi få en situasjon der forventningen om et urealistisk sluttresultat kan skygge for selve prosessen (Bloomfield, 2006). Vi kan tenke at dette særlig kan være utfordrende i høykonfliktsaker der man ser at barn har det vanskelig, og man får behov for å finne frem til løsninger som gir ro mellom partene. Informantene er opptatt av barnas situasjon i konflikten, og peker på at barna får det bedre om foreldrene kan komme til forsoning.

"Det handler jo om at når folk har forsont seg med situasjonen så blir det bedre. Også i forhold til det med å se barnet. Det vet vi jo" (9-5).

Bloomfield (2006) sier at det er en vesentlig forskjell i om man forstår forsoning som en prosess eller et mål. Han peker på at klienter kan komme til å føle seg tvunget inn i løsninger eller kompromisser, fordi terapeuten i et forsoningsarbeid blander sammen prosess og mål. Samtidig sier han at håpet om forsoning som et sluttresultat i en prosess kan for noen

være en god motivasjonsfaktor til selve prosessen. Informantene i denne studien er tydelige på at de forstår forsoning som en prosess, og at det er en prosess som skal få ta den tiden den trenger. De sier også at forsoning gir håp om en endring i situasjonen som klienten befinner seg i.

"Altså det med prosess, (...) at det faktisk kan være et sånt håp, vi kan gi et håp om at man får det bedre i hvertfall" (12-5).

Bernstein (2006) peker på at noen familier er så skadet at de aldri vil bli forsonet. Hun sier at det derfor er viktig å skille mellom tilgivelse og forsoning, slik at det blir lettere for tidligere partnere å nærme seg et foreldresamarbeid. Hun sier også at man gjennom familieterapeutiske intervensjoner kan bygge bro over gapet i overraskende mange familier. Ved å jobbe systemisk og gjennom psykoedukasjon vil familiene kunne få hjelp i særlig utfordrende relasjoner. I familier der det blir for vanskelig å bevege seg bak gamle sår, skuffelser, utroskap og svik, sier hun at parallelt foreldreskap, der man har felles omsorg for barna, men med minst mulig kontakt, kan være det som vil være mulig å få til. I slike situasjoner vil foreldrene ha behov for hjelp til å forsones seg med en situasjon der de slipper taket i den andre forelderen, eller der de slipper taket i ideen om hva et foreldresamarbeid skal være. Huglen et al. (2020) peker på at den profesjonelle diskursen om foreldresamarbeidet kan være med å opprettholde konflikten mellom foreldrene.

Det ser ut for at forsoning, forstått som en prosess, vil kunne være hjelpsomt for hjelpeapparatet til å tone ned forventningen om godt samarbeid i familier hvor det er særlig krevende relasjoner. Leer-Salvesen (2009) skriver at forsoning kan for noen handle om å akseptere egen fortid og historie, slik at man ikke blir sittende fast i bitterhet eller i en offerrolle.

Informantene i denne studien sier at de opplever at foreldre strekker seg langt for å hjelpe barna sine til ikke å bli stående midt i kampen. En av informantene forteller om en mor som har forsonet seg med at livet tok en annen retning enn det hun skulle ønske. I den pågående foreldrekonflikten ble barnet deres stående i midten. Mor så at barnet ikke hadde det bra. Hun evnet å se at barnet kunne få det bedre dersom det slapp å forholde seg til foreldrenes konflikt. Barnet valgte til slutt å bo hos far. Denne moren fikk hjelp til å ta barnets

perspektiv, og til å forsone seg med situasjonen slik at hun kunne slippe taket i konflikten. Gjennom det gav hun en frihet til barnet, og hun forteller at hun kunne se at barnet fikk det bedre fordi det slapp å stå midt i foreldrenes uforsonlighet.

Det å ta barnets perspektiv i en krevende konfliktsak hjelper foreldrene til å forsone seg med situasjonen. Informantene peker på at det å ta den andres perspektiv er en vei å gå for å kunne jobbe med forsoning. Man prøver å forstå ut fra den andres synspunkt. Dette er en krevende øvelse, og det er ikke alltid man lykkes. Halpern & Weinstein (2004) skriver om fenomenet empati som en forutsetning for å kunne ta den andres perspektiv, som igjen vil være en forutsetning for forsoning mellom partene. Deres hypotese om at empati er en kritisk faktor for forsoning handler om en prosess der fiendebilder byttes ut med menneskebilder. Dette beskrives som en kompleks prosess, som både er kognitiv og emosjonell. Selv om Halpern & Weinsteins studie er gjort med mennesker som lever i etterdønningene av grove krigsforbrytelser, understreker de at dersom forsoning skal skje mellom folk og nasjoner så må det starte med det enkelte individet. Ved å ta den andres perspektiv åpner man for andre forståelser av situasjonen. Informantene sier at det å ta den andres perspektiv, eller det å forstå den andre, er viktig for å kunne forsone seg. Leer-Salvesen kaller dette for *reframing* (2009). Man gir den andre en ny ramme som man forstår gjennom, slik at man kan se og forstå den andre på en ny måte. Han skriver at dette er for mange en vanskelig prosess, og for noen vil det oppleves umulig å forstå den andre på en annen måte enn som den som har gjort meg urett.

5.3.2 Modeller for forsoning

Informantenes forståelse av at forsoning handler om prosess, samsvarer med de to artiklene som ble presentert fra terapeutisk praksis med par i USA. Studien til Zuccarini et al. (2012) viser at par har nytte av modeller som jobber med forsoning. Deres undersøkelse handler om tilknytningsskader, og de gjør funn om at EFT ser ut til å fremme partneres tilgjengelighet overfor hverandre når det gjelder emosjoner og bekreftelser. Worthington & Drinkard (2000) skriver i sin artikkel at de møter par som ønsker å gjenopprette relasjonen i betydning av gjensidig ny tillit til hverandre.

Begge disse artiklene beskriver modeller for forsoning. I Zuccarini et al. (2012) sin artikkel brukes EFT som modell, mens hos Worthington & Drinkard (2000) har de utarbeidet et seks-trinns program hvor de bruker metaforen å bygge bro mellom partene. De skriver at dette ikke nødvendigvis handler om at uenigheter ikke finnes lenger, eller at konflikter helt har opphørt, men at det handler om en gjenopprettelse av tillit mellom partene. Trinnene som er beskrevet i brobyggingen består av seks steg. Første steg er at begge parter må være enige om, og ha et ønske om å jobbe med forsoning. Deretter må de jobbe med hvordan de snakker sammen. Tredje steg handler om tilgivelse. Deretter jobber de med å snu negativiteten, lære seg til å håndtere svikt i troverdigheten, og til sist aktivt jobbe med å bygge kjærlighet.

Studien til Zuccarini et al. (2012) viser mulighetene for å jobbe med forsoningsarbeid som en prosess med par. Både gjennom emosjonsfokusert tilnærming, og gjennom psykoedukasjon. I norsk kontekst kan vi ikke vise til forskning som har fokus på forsoning i møte med par og familier som står fast i uforsonlighet. Vi har sett at informantene viser til Bufferkurs og EFT, og peker på at perspektivet av forsoning hører med i dette som en del av det å reparere.

5.4 Begrepet brukes lite

Et av funnene viser at samtidig som informantene har en forståelse av at de jobber med fenomenet forsoning, sier de at de i liten grad bruker selve begrepet i terapien. Det kan se ut for at de ikke språk-setter fenomenet med begrepet forsoning. Beskrivelsen av fenomenet forsoning gjøres gjennom ord som akseptere, godta, skape fred og det å gi slipp på kontrollen. Det brukes også relasjonelle betegnelser som å respektere den andres historie, ta den andres perspektiv og å forstå den andres handlinger. Det ser ut for at informantene har funnet fram til begreper som ikke er lastet med så mye mening, men som er beskrivende i forhold til relasjonen eller situasjonen klientene står i.

Informantene forteller at de er opptatt av ikke-vitende posisjon. De er opptatt av å bruke klientenes ord og begreper, og forteller at dette er medvirkende til at de ikke bruker begrepet forsoning så ofte. Ikke-vitende posisjon handler om å lytte og respondere til det som klienten representerer, fremfor å fremme sine egne ideer om hvordan man kan forstå (Holmberg & Sundet, 2021). Spørsmålene som terapeuten stiller skal invitere til refleksjon og

ny forståelse. Gjennom dialogen finner man ny viten som igjen kan føre til endring (Anderson, 1997).

Informantene sier at begrepet kan virke for fremmed, og derfor velger de å ikke bringe det inn i rommet med mindre klienten selv bruker begrepet. De beskriver dialogisk praksis, som er opptatt av at terapien handler om å snakke med mennesker, fremfor å snakke til dem (Holmberg & Sundet, 2021). De er opptatt av hvordan klienten uttrykker seg, og ønsker å følge klienten i refleksjonene rundt det å forstå og å finne mening. Andersen (2005) sier man må være oppmerksom på den andres reaksjoner, slik at man legger merke til om det terapeuten bringer inn i rommet oppleves som stengende eller åpnende. Han mener at dersom begrepene vi bruker oppleves som for fremmed, vil de ikke være skapende i samtalen. Vi står derimot i fare for at samtalen lukkes. Informantene legger vekt på å følge klientene, og gjennom det bringer de inn begreper som er en passelig forskjell. Vi kan tolke funnene til at informantene forstår begrepet forsoning som *for* forskjellig. De velger derfor å bruke andre mer beskrivende ord og begreper i samhandling med klienten.

Holmberg et al. (2021) peker på utfordringen ved at klienter og terapeuter kan ha ulike språkuttrykk som gjør at samtalen følger ulike spor. De sier det derfor er viktig at terapeuter trenger å utfordre sin språklige usikkerhet. I deres artikkel handler det om åndelige uttrykk. De sier at dersom terapeuten reflekterer over eget språk og uttrykk i forbindelse med spiritualitet, vil dette være nyttig i møte med klienter fordi det vil gi kunnskap, og skape gjenkjenning av temaet i møte med klientene. De peker på at vi i familievernet har et moralsk ansvar i hvordan vi møter klienter, knyttet til hvilke deler av livet vi som terapeuter responderer på.

Jeg finner en interessant link fra Holmberg et al. (2021) sin studie og til funnet i denne studien om at begrepet forsoning blir lite brukt. Informantene sier de bruker det lite fordi de blant annet er opptatt av ikke-vitende posisjon, og av å bruke begrepene som klientene selv bruker. Slik som Tom Andersen (2005) snakker om en passe forskjell som en nyttig intervensjon i terapien. Informantene sier samtidig at de bruker begreper som håp, mål og anerkjennelse, men ikke forsoning. I møte med dette funnet blir jeg nysgjerrig på hvordan man kan vite at nettopp *forsoning* er et begrep som av klienten vil oppleves som en for stor forskjell? Kan det være en sammenheng med studien til Holmberg et al. (2021) i det at

vi har noen konstruksjoner som hindrer oss i å utforske enkelte begreper sammen med klientene?

Holmberg et al. (2021) peker på at det i alle kulturer finnes diskurser rundt ulike temaer, og at det bør være oppmerksomhet rettet mot slike diskurser fordi de kan virke begrensende på fagfeltet. Konsekvensen av at man ikke har godt nok språk for ulike temaer kan være at man som terapeut ikke fanger opp hva som er viktig og nyttig for klienten. Holmberg et al. (2021) sier at språket som terapeuten har tilgjengelig trenger å være i harmoni med situasjonen som klienten befinner seg i.

Informantene viser eksempler på hvilke ord og uttrykk de bruker for å hjelpe klienter i et forsoningsarbeid. De snakker om å godta, akseptere, gi slipp, skape fred, og at det blir ro. Jeg vil tro at de opplever at alle disse begrepene er lett gjenkjennelige for klienten, og at begge parter er trygge på hva de snakker om. Tilbake til Tom Andersen og en passe forskjell (Andersen, 2005). Kan vi våge å tenke at begrepene vi bruker blir for sedvanlige? At klientene ikke får god nok forståelse av uforsonligheten, eller konflikten, fordi vi bruker begreper som i seg selv ikke gir nok mening, eller blir skapende, inn i situasjonen?

5.5 Faglige samtaler om forsoning?

En av informantene sier at for noen klienter så kan forsoning være et godt begrep. Informanten viser til samtaler der klientene selv bringer begrepet inn i samtalen. Forståelsen av at klientene har et positivt forhold til begrepet gir trygghet til informantene i at det oppleves som et godt og nyttig begrep.

Jeg blir nysgjerrig på om vi i familievernet har faglig forståelse og kunnskap for å møte klienter som tenker at dette begrepet er et viktig begrep for dem? Et av funnene i analysen er at informantene ikke har vært med på faglige samtaler rundt fenomenet forsoning i konteksten av familievernet. Innenfor et sosialkonstruksjonistisk perspektiv vil man si at et begrep har ingen verdi i seg selv. Det kommer an på hva man fyller det med. Sammen skaper vi ny mening og nye forståelser (Gergen, 2009). Gjennom språket skaper vi nye virkeligheter. Språket er både bærer og skaper av mening (Reichelt, 1999). Dette gjør språket til en maktfaktor både i familiterapien som fagfelt, og i terapirommet. I ytterste konsekvens vil

det være slik at det vi ikke snakker om, det finnes ikke. Følgelig har man da heller ikke gitt fenomenet mening eller verdi innenfor konteksten av familievernet.

Men hvilke begreper lar vi være å snakke om? Og hvorfor? Denne studien gir ikke et entydig svar på hvorfor man ikke bruker begrepet forsoning, men den sier noe om at man kanskje mangler språket for å forstå betydningen av forsoningens muligheter. Informantene sier at de ikke har tenkt så mye på forsoning tidligere, som en faglig tilnærming, men at de etter intervjuet kanskje vil ha mer oppmerksomhet mot fenomenet. Jeg vil tro at dette kan handle om at det vi snakker om, det gir vi kraft. Og det vi ikke snakker om, det gir vi heller ikke oppmerksomhet til. Så er spørsmålet om det er nyttig og hjelpsomt for klienten at vi bringer inn dette begrepet i terapien.

Holmberg og Sundet (2021) peker på at hva vi velger å forholde oss til alltid vil være relativt i forhold til dem vi møter, og at vi ikke kan vite sikkert om det vi spør etter vil ha betydning for den andre. De utfordrer fagfeltet til å prøve seg fram, og til å være oppmerksom på hvilke temaer man *ikke* velger å tematisere. For noen vil kanskje *forsoning* være et begrep som ikke inkluderes i språket.

Utfordringen, slik jeg ser det, vil være å lage arenaer der man kan løfte opp begrepet for å belyse det. Informantene fortalte at de ikke brukte begrepet forsoning, men at de etter samtalen i forbindelse med intervjuet kanskje kom til å gjøre det. Dette sier meg at det vi snakker om, det gir vi mening. Samtaler om et begrep eller fenomen vil gi oss kunnskap om det vi samtaler om. Det kan få betydning, og det hjelper oss til å forstå hva begrepet inneholder.

5.6 Fravær av en felles forståelse av begrepet kan gi faglig utfordring

I litteraturen finner vi ulike definisjoner på hva forsoning er, og hvordan det skal forstås. I forskningsartiklene som er knyttet til denne studien, finner vi også ulike forståelser. Så hvordan skal vi med så mange ulike forståelser kunne samtale om fenomenet i konteksten av familierapien?

Bloomfield (2006) peker på utfordringen ved å ikke ha en felles forståelse av fenomenet. En konsekvens av at man ikke har en enhetlig forståelse av forsoningens innhold, kan være at "enhver kan bruke forsoningsbegrepet ut fra en selvvalgt målestokk" (Kleiven, 2020, s. 88), noe som kan gi utfordringer i forhold til misbruk av makt.

En annen konsekvens vil være slik som en av informantene sier at begrepet oppleves som for stort, i betydning av at man ikke er helt sikker på hva man snakker om. I et terapeutisk perspektiv vil det alltid være viktig å vite hva man snakker om, og hvilken posisjon man snakker ut ifra. Terapeuten må være trygg på begrepenes innhold, forståelsen av dem, og sine egne forforståelser i møte med dem.

Worthington & Dinkard (2000) definerer forsoning som gjenoppbygging av tillit i en relasjon, mens Zuccarini et al. (2012) snakker om forsoning som en modell og en prosess som fører fram mot tilgivelse og forsoning. Halpern & Weinstein (2004) sier at forsoning handler om empati, og det å kunne se den andre som et menneske. Dette er noen få beskrivelser av hvordan man forstår fenomenet innenfor ulike kontekster.

Informantenes beskrivelser av hvordan de forstår fenomenet forsoning, blir til en beskrivelse av deres møter med mennesker som de ønsker å hjelpe videre i livet. Beskrivelser, ord som velges, er med som brikker i et spill. Salvesen viser til Wittgenstein som snakker om ordspill (2009, s. 11) "det er ikke mulig å slå fast en gang for alle hvilken betydning er ord har. Det som er mulig, er å undersøke hvordan folk bruker et ord, hvilke språkspill ordet går inn i".

5.7 En nysgjerrig Askeladden

Det å undersøke hvilke språkspill ordet går inn i, vil jeg tro kan være en god utfordring for familierapifeltet. Jeg vil vise til en metafor som blir brukt i en artikkel av Eidsvåg (2008). Noen ord og begreper er kanskje av ulike grunner i ferd med å falle ut av språket vårt, eller vi har forforståelser som gjør at vi ikke bruker dem. Kanskje kan vi som terapeuter være en slags Askeladden som finner et begrep, og bøyer oss ned for å plukke det opp. Jeg fant, jeg fant! Som Askeladden ser vi på begrepet fra ulike vinkler, børster litt støv av det, finner frem til ulike forforståelser, utforsker betydning og mening. Kanskje legger vi det i sekken for å ta det med oss videre. Vi vet det ligger der, og vi vet at en dag vil vi få bruk for det i

terapirommet i møte med mennesker som strever med sine relasjoner. I møte med mennesker som står fast i uforsonligheten. Gjennom å være faglig nysgjerrig på begrepet ruster vi oss med kunnskap, slik at vi er i stand til å hente det frem når vi tror det kan være til hjelp i samtalen med den andre.

6 Avslutning

I denne delen vil jeg gi noen avsluttende kommentarer til hvordan denne studien kan plassere seg i den familierapeutiske konteksten. Dette gjøres ved å se på implikasjoner for forskning og praksis.

6.1 Implikasjoner for praksis

Studien viser at begrepet er lite brukt, selv om man har en forståelse av at familierapeutisk praksis handler om å hjelpe mennesker til forsonlighet i sine relasjoner og med seg selv. Informantene gir tydelig uttrykk for at fenomenet forstås som nyttig og mangfoldig, og at det å forsones med seg selv eller den andre er en hjelp for å gå videre i livet. De sier de tror det er bra for mennesker å være forsonet, fordi det hjelper til at de ikke blir stående fast i bitterhet og uforsonlighet.

I et sosialkonstruksjonistisk perspektiv gir vi mening til det vi samtaler om. Vi utvider vår kunnskap, slik at vi kan møte familier og enkeltindivider på en bedre måte. Ved å samtale om forsoning sammen med kollegiet, så vil vi lettere kunne kjenne fenomenet igjen når vi møter familier som har erfaring av at dette er et godt begrep. Informantene sier at de har reflektert lite faglig over fenomenet, men når de har snakket om det, så gir det mening i møte med egen praksis.

Jeg håper denne studien kan være et bidrag til å samtale om fenomenet forsoning i familierapeutisk praksis. Til å ha faglige samtaler om hvordan vi kan forstå fenomenet innenfor den familierapeutiske konteksten. Hvilke forforståelser har vi? Hva betyr forsoning for oss? Hvordan kan vi forstå det i konteksten av familievernet? Hvordan forstår vi det i møte med familier som strever og i møte med barn som manifesterer uforsonligheten mellom sine foreldre? Faglige samtaler rundt disse spørsmålene vil kunne gi ny kunnskap til forståelsen av fenomenet i møte med mennesker som strever med sine brutte relasjoner.

6.2 Implikasjoner for forskning

Studien viser at mye av det familieterapeutiske arbeidet kan beskrives som forsoning, og at prosessen er viktig i dette arbeidet. Studien peker også på at det er lite forskning på dette fenomenet i norsk kontekst av familievernnet. Vi jobber daglig med mennesker som står fast i konflikter og uforsonlighet når det gjelder foreldresamarbeid etter et brudd. Mange barn får det vanskelig og blir symptombærere på foreldrenes uforsonlighet. Det rapporteres om gode resultater ved bruk av EFT og forsoningsprogram i studiene fra USA. Jeg tenker det vil være nyttig med studier på dette i en norsk kontekst.

I arbeidet med denne studien har jeg også blitt nysgjerrig på linken mellom forsoning, det sekulariserte samfunn og individet. Fenomenet forsoning hører hjemme i relasjonene våre. Det er derfor det har vært spennende å forske i hvordan fenomenet forstås i den familieterapeutiske konteksten. I familieterapien er vi opptatt av det relasjonelle. Forsoning har sitt ankerfeste i relasjonene. Samtidig lever vi i en sekularisert kultur som dyrker det individuelle perspektivet. Madsen (2010) skriver om det konsumerende selvet. Han sier: "Vår tids ideal for mennesket er det aktivt velgende individet som selv er skaperen av sitt liv og sin identitet" (s. 25). Forsoningsarbeid utfordrer det individualistiske ved at det handler om å ta den andres perspektiv. Det handler om empati fremfor sympati (Halpern & Weinstein, 2004). Hvilken betydning har det individualistiske samfunn for vår forståelse av fenomenet forsoning? I studien fant vi at begrepet forsoning blir lite brukte. Finnes det en link mellom dette og fremveksten av de individualistiske samfunn? Jeg tror det kunne være av betydning for fagfeltet å forske på hvordan det individualistiske samfunnsidealet får betydning for familieterapeutisk praksis hvor man jobber med familier som strever med uforsonlighet i sine relasjoner.

6.3 Mulige svakheter ved studien

Denne studien har som mål å forstå mer av hvordan familieterapeuter forstår fenomenet forsoning i familieterapien, og hvilken betydning dette får for deres møte med klienter. Dataene bygger på intervju med fire informanter. Det kan ligge en sårbarhet i funnene, da datagrunnlaget er ganske lite. Funnene må derfor tolkes med forsiktighet. Det kan være en

svakhet at ikke begge kjønn er representert i utvalget av informanter. Det kan også være en svakhet i at intervjuene ble gjort digitalt, og ikke i forbindelse med et fysisk møte.

6.4 Avsluttende kommentarer

I arbeidet med denne studien har jeg blitt oppmerksom på at det finnes lite forskning på fenomenet forsoning i familierapien som fagfelt. Jeg har også blitt oppmerksom på hva som skjer når vi gir noe betydning ved å snakke om det, eller ved å ha fokus på det. Det øker kunnskap, nysgjerrighet og forståelse. Jeg mener vi har behov for å samtale om verdibegreper som ofte er overbyggende begreper. Begreper som rommer mye, og som kan ha flere forståelser. Ved å samtale om dem, så vil vi øke vår egen kunnskap. Og vi vil kunne by på denne kunnskapen i møte med klienter.

Jeg synes det har vært både spennende og lærerikt å forske på fenomenet forsoning i konteksten av familievernet. I innledningen skrev jeg at vi i familievernet daglig møter mennesker som strever med sine relasjoner og som er bærere av uforsonlighet. Vi jobber med å forstå og å hjelpe mennesker videre. Fenomenet forsoning er viktig fordi det berører mennesker i deres relasjoner. Det handler om livet, og om hvordan man kan få hjelp til å ikke bli stående fast i uforsonlighet. Jeg vil derfor tenke at fagfeltet vil være tjent med å tematisere fenomenet forsoning i kollegiet og på fagdager. Slike faglige samtaler kan være en hjelp til å utvide kunnskapsgrunnlaget som vi gjør bruk av i møte med mennesker i krise.

Litteraturliste

- Anderson, H. (2003). *Samtale, sprog og terapi: et postmoderne perspektiv*. Hans Reitzel.
- Anderson, H. (2019). Samarbeidende-dialogisk familieterapi. I Lorås, L. & Ness, O. (Red.), *Håndbok i familieterapi*. (s. 199 – 212). Fagbokforlaget.
- Anderson, H. & Goolishian H. A. (1992). *Från påverkan till medverkan. Terapi med språkssystemiskt synsätt*. Bokförlaget Mareld.
- Andersen, T. (2005). *Reflekterende processer: samtaler og samtaler om samtalerne* (3. utg.). Dansk Psykologisk Forlag.
- Bagge, R. F. (2007). Refleksjoner omkring begrepet «ikke-vitende posisjon». *Fokus på familien*, 35(2), 113-126.
- Bernstein. (2007). Re-visioning, Restructuring, and Reconciliation: Clinical Practice With Complex Postdivorce Families. *Family Process*, 46(1), 67–78.
<https://doi.org/10.1111/j.1545-5300.2006.00192.x>
- Bloomfield, D. (2006) *On Good Terms: Clarifying Reconciliation*. Berghof Report No. 14.
- Blow, K., & Daniel, G. (2016). Whose story is it anyway? Children involved in contact disputes. In *Narrative Therapies with Children and Their Families* (s. 183-197). Routledge.
- Brubacher, L. L. (2018). *Emosjonsfokusert parterapi. Kjærlighet i et tilknytningsperspektiv*. Gyldendal.
- Buch-Hansen, H., & Nielsen, P. (2005). *Kritisk realisme*. Roskilde Universitetsforlag.
- Calvert, G. (2005). Relationships, Reconciliation and Children: Giving Young People a Say. *Australian and New Zealand Journal of Family Therapy*, 26(1), 1–9.
<https://doi.org/10.1002/j.1467-8438.2005.tb00630.x>
- Cecchin, G., Lane, G. & Ray, W.A. (2012). Uærbødighed og fordomme. Mindspace

- Chandler-Olcott, & Hinchman, K. A. (2018). Reconciliation. *Journal of Adolescent & Adult Literacy*, 62(2), 133–135. <https://doi.org/10.1002/jaal.899>
- Christie, N. (2009). *Små ord for store spørsmål*. Universitetsforlaget
- Dallos, R. & Vetere, A. (2005). *Researching Psychotherapy and Counselling*. Open University Press.
- Eidsvåg, I. (2008). Folkeopplysning i en postmoderne tid. *Kirke og Kultur*, 113(3), 192-205.
- Emerick, B. (2017). Forgiveness and reconciliation. *The moral psychology of forgiveness*. 117-34.
- Everett, E. L. & Furuseth, I. (2004). *Masteroppgaven. Hvordan begynne – og fullføre*. Universitetsforlaget.
- Familievernet Bufetat. (2020). *Samværsvegring. Faglig forståelse og intervensjoner når barn avviser en forelder etter samlivsbrudd*. [Bufetat \(bufdir.no\)](http://bufetat.bufdir.no)
- Galtung, J. (2001). After violence, reconstruction, reconciliation and resolution. *Reconciliation, justice and coexistence: Theory and practice*, 3-23. Lanham MD: Lexington books
- Gergen, K. J. (2010). *En invitation til social konstruksjon*. (2. utg.). Mindspace
- Halpern, & Weinstein, H. M. (2004). Rehumanizing the Other: Empathy and Reconciliation. *Human Rights Quarterly*, 26(3), 561–583. <https://doi.org/10.1353/hrq.2004.0036>
- Holmberg, Å., Jensen, P. & Vetere, A. (2021). Spirituality – a forgotten dimension? Developing spiritual literacy in family therapy practice. *Journal of Family Therapy*, 43(1), 78–95. <https://doi.org/10.1111/1467-6427.12298>
- Holmberg, Å. & Sundet, R. (2021). «Ikke-vitende posisjon» i familierapeutisk praksis-muligheter og utfordringer i dagens samfunn. *Fokus på familien*, 49(4), 265-284.

- Huglen, I., Hidalgo, W., Young, M., & Stokkebekk, J. (2020). Sterke barn i to hjem: Resiliensorientert familierapi med skilte familier i vedvarende konflikt. *Fokus på familien*, 48(4), 231-251. <https://doi.org/10.18261/issn.0807-7487-2020-04-02>
- Jensen, P. (2009). *Ansikt til ansikt. Kommunikasjons- og familieperspektivet i helse- og sosialarbeid*. (2.utg.) Gyldendal akademisk.
- Jensen, P. & Ulleberg, I. (2011). *Mellom ordene. Kommunikasjon i profesjonell praksis*. Gyldendal akademisk.
- Johnsen, A. & Torsteinsson, V. W. (2012). *Lærebok i familierapi*. Universitetsforlaget.
- Kleiven, T. (2020). Forsoningens muligheter og begrensninger. Kap 4. In *Eksistensielle begreper i helse- og sosialfaglig praksis*. Universitetsforlaget.
- Krogh, T. (2014), *Hermeneutikk. Om å forstå og fortolke* (2. utg.). Gyldendal akademisk.
- Langdridge, D. (2007). *Phenomenological psychology: Theory, research and method*. Pearson education.
- Leer-Salvesen, P. (2009). *Forsoning etter krenkelser*. Fagbokforlaget.
- Lorås, L., Bertrando, P., & Ness, O. (2017). Researching Systemic Therapy History: In Search of a Definition. *Journal of Family Psychotherapy*, 28(2), 134–149. <https://doi.org/10.1080/08975353.2017.1285656>
- Lov om familievernkontorer. (1998). *Lov om familievernkontorer*. <https://lovdata.no/dokument/NL/lov/1997-06-19-62>
- Madsen, O.J. (2010). *Den terapeutiske kultur*. Universitetsforlaget
- Malterud, K. (2017). *Kvalitative forskningsmetoder for medisin og helsefag* (4. utg.) Universitetsforlaget
- Minuchin, S. (1996). Konstruktivismens forførelse: At definere magten væk vil ikke få den til at forsvinde. *Fokus på familien*, 24(1).

- Mosgaard, J. (2010). Sprogets forførelser—om diagnoser og andre konklusjoner. *Fokus på familien*, 37(4), 238-255
- Nordhelle, G. (2016). *Høykonflikt. Utvidet forståelse og håndtering via mekling*. Universitetsforlaget
- Reichelt, H. (1999). Familieterapi og makt. *Fokus på familien*, 1, 21-33.
- Smith, J.A., Flowers, P og Larkin M. (2009). *Interpretative Phenomenological Analysis. Theory, Method and Research*. London: Sage
- Thagaard, T. (2018). *Systematikk og innlevelse: en innføring i kvalitative metoder* (5. utg.). Fagbokforlaget
- Thomassen, M. (2006). *Vitenskap, kunnskap og praksis: innføring i vitenskapsfilosofi for helse- og sosialfag*. Gyldendal akademisk.
- Tomm, K. (2002). Enabling forgiveness and reconciliation in family therapy. *International Journal of Narrative Therapy & Community Work*, 2002(1), 65-69.
- Torsteinsson, V. (2019). Familieterapiens historie. I Lorås, L. & Ness, O. (Red.), *Håndbok i familieterapi*. (s. 25-38). Fagbokforlaget.
- Tutu, D. (2000). No future without forgiveness. *Fellowship*, 66(5-6), 18.
- Universitetet i Tromsø. (u.å.). Sannhets- og forsoningskommisjonen: Mandat. Hentet 16. mai 2021 fra <https://uit.no/kommisjonen/mandat>
- Vikman, & Sømme, C. (2020). Emosjonsfokusert terapi - sentrale begreper og prosesser i terapien. *Tidsskrift for psykisk helsearbeid*, 17(2-03), 139–150.
<https://doi.org/10.18261/issn.1504-3010-2020-02-03-07>
- Wagle, F. (2016). Livet som forsoningsprosjekt. *Kirke og Kultur*, 121(2), 162-180.
- Worthington Jr, & Drinkard, D. T. (2000). Promoting reconciliation through psychoeducational and therapeutic interventions. *Journal of Marital and Family Therapy*, 26(1), 93–101. <https://doi.org/10.1111/j.1752-0606.2000.tb00279.x>

Worthington, Jr. E.L. (2006). *Forgiveness and Reconciliation : Theory and Application*. New York: Routledge

Zuccarini, Johnson, S. M., Dagleish, T. L., & Makinen, J. A. (2013). Forgiveness and Reconciliation in Emotionally Focused Therapy for Couples: The Client Change Process and Therapist Interventions. *Journal of Marital and Family Therapy*, 39(2), 148–162. <https://doi.org/10.1111/j.1752-0606.2012.00287.x>

Vedlegg 1 – NSD godkjenning

Melding

02.08.2021 09:20

Behandlingen av personopplysninger er vurdert av NSD. Vurderingen er:

Det er vår vurdering at behandlingen av personopplysninger i prosjektet vil være i samsvar med personvernlovgivningen så fremt den gjennomføres i tråd med det som er dokumentert i meldeskjemaet med vedlegg den 02.08.2021, samt i meldingsdialogen mellom innmelder og NSD. Behandlingen kan starte.

DEL PROSJEKTET MED PROSJEKTANSVARLIG

For studenter er det obligatorisk å dele prosjektet med prosjektansvarlig (veileder). Del ved å trykke på knappen «Del prosjekt» i menylinjen øverst i meldeskjemaet. Prosjektansvarlig bes akseptere invitasjonen innen en uke. Om invitasjonen utløper, må han/hun inviteres på nytt.

TYPE OPPLYSNINGER OG VARIGHET

Prosjektet vil behandle alminnelige kategorier av personopplysninger frem til 01.10.2022.

LOVLIG GRUNNLAG

Prosjektet vil innhente samtykke fra de registrerte til behandlingen av personopplysninger. Vår vurdering er at prosjektet legger opp til et samtykke i samsvar med kravene i art. 4 og 7, ved at det er en frivillig, spesifikk, informert og utvetydig bekreftelse som kan dokumenteres, og som den registrerte kan trekke tilbake.

Lovlig grunnlag for behandlingen vil dermed være den registrertes samtykke, jf. personvernforordningen art. 6 nr. 1 bokstav a.

TAUSHETSPLIKT

Informantene i prosjektet er terapeuter ansatt i familievernet, og har taushetsplikt. Det er viktig at intervjuene gjennomføres slik at det ikke registreres taushetsbelagte opplysninger. Vi anbefaler at dere minner informantene om dette i forbindelse med intervjuene

PERSONVERNPRINSIPPER

NSD vurderer at den planlagte behandlingen av personopplysninger vil følge prinsippene i personvernforordningen om:

- lovlighet, rettferdighet og åpenhet (art. 5.1 a), ved at de registrerte får tilfredsstillende informasjon om og samtykker til behandlingen

- formålsbegrensning (art. 5.1 b), ved at personopplysninger samles inn for spesifikke, uttrykkelig angitte og berettigede formål, og ikke behandles til nye, uforenlige formål
- dataminimering (art. 5.1 c), ved at det kun behandles opplysninger som er adekvate, relevante og nødvendige for formålet med prosjektet
- lagringsbegrensning (art. 5.1 e), ved at personopplysningene ikke lagres lengre enn nødvendig for å oppfylle formålet

DE REGISTRERTES RETTIGHETER

Så lenge de registrerte kan identifiseres i datamaterialet vil de ha følgende rettigheter: innsyn (art. 15), retting (art. 16), sletting (art. 17), begrensning (art. 18), og dataportabilitet (art. 20).

NSD vurderer at informasjonen om behandlingen som de registrerte vil motta oppfyller lovens krav til form og innhold, jf. art. 12.1 og art. 13.

Vi minner om at hvis en registrert tar kontakt om sine rettigheter, har behandlingsansvarlig institusjon plikt til å svare innen en måned.

FØLG DIN INSTITUSJONS RETNINGSLINJER

NSD legger til grunn at behandlingen oppfyller kravene i personvernforordningen om riktighet (art. 5.1 d), integritet og konfidensialitet (art. 5.1. f) og sikkerhet (art. 32).

Ved bruk av databehandler (spørreskjemaleverandør, skylagring eller videosamtale) må behandlingen oppfylle kravene til bruk av databehandler, jf. art 28 og 29. Bruk leverandører som din institusjon har avtale med.

For å forsikre dere om at kravene oppfylles, må dere følge interne retningslinjer og/eller rådføre dere med behandlingsansvarlig institusjon.

MELD VESENTLIGE ENDRINGER

Dersom det skjer vesentlige endringer i behandlingen av personopplysninger, kan det være nødvendig å melde dette til NSD ved å oppdatere meldeskjemaet. Før du melder inn en endring, oppfordrer vi deg til å lese om hvilke type endringer det er nødvendig å melde: nsd.no/personverntjenester/fylle-ut-meldeskjema-for-personopplysninger/melde-endringer-i-meldeskjema. Du må vente på svar fra NSD før endringen gjennomføres.

OPPFØLGING AV PROSJEKTET

NSD vil følge opp ved planlagt avslutning for å avklare om behandlingen av personopplysningene er avsluttet.

Kontaktperson hos NSD: Silje Fjelberg Opsvik

Lykke til med prosjektet!

Vedlegg 2 – Informasjonsskriv

Vil du delta i forskningsprosjektet

” Hvordan forstår ansatte i familievernet fenomenet forsoning, og hvilken betydning får dette for deres møter med klienter?”

Dette er et spørsmål til deg om å delta i et forskningsprosjekt hvor formålet er å undersøke hvordan ansatte i familievernet forstår fenomenet forsoning, og hvordan dette får betydning for deres møter med klienter.

Dette skrivet gir informasjon om målene for prosjektet og hva deltakelse vil innebære for deg.

Formål

Familievernet jobber med klienter og familier med brutte, og til tider svært krevende relasjoner. Vi møter barn som er bærere av foreldrenes uforsonlighet. Vi ser konflikter som skrur seg til på en måte som fører til bitterhet og hardhet. Formålet med studien er å se nærmere på fenomenet forsoning i denne konteksten. Kan forsoning være en hjelp å lande en situasjon på, slik at mennesker ikke blir stående igjen i uforsonligheten? Med dette som bakteppe ønsker jeg å undersøke hvordan ansatte i familievernet forstår fenomenet forsoning, og hvilken betydning denne forståelsen får for deres møter med klienter.

I dette prosjektet ønsker jeg å intervju 4-5 ansatte i familievernet, og jeg håper du vil takke ja til å være en av dem.

Prosjektet er en masterstudie i familieterapi ved VID vitenskapelige høyskole, Diakonhjemmet.

Hvem er ansvarlig for forskningsprosjektet?

Min veileder, Åse Holmberg, førsteamanuensis i familieterapi og systemisk praksis, er ansvarlig for prosjektet.

Hvorfor får du spørsmål om å delta?

Jeg spør deg om å være med fordi du er ansatt i familievernet og har erfaring med mennesker som utfordres i sine relasjoner, og som kan være bærere av uforsonlighet. Jeg er ansatt i spisskompetansemiljøet (SKM) barn og unge ved Tromsø familievernkontor, og vi har møttes gjennom møter/seminarer i forbindelse med dette arbeidet. Jeg har fått forståelse av at du har bred erfaring i familievernet, og med familier i konflikt. Jeg synes derfor det vil være interessant å gjøre et intervju om din forståelse og mening av fenomenet forsoning. Både innenfor rammen av familien og i konteksten av skilsmisser og barnefordeling.

Hva innebærer det for deg å delta?

Dersom du velger å delta i prosjektet, innebærer det at du deltar i et intervju. Det vil ta 1- 1,5 timer. Intervjuet vil ha åpne spørsmål, slik at det er din forståelse, mening og praksis som får komme fram.

Intervjuet vil bli lagret på privat lagringsenhet som er kryptert.

Det er frivillig å delta

Det er frivillig å delta i prosjektet. Hvis du velger å delta, kan du når som helst trekke samtykket tilbake uten å oppgi noen grunn. Alle dine personopplysninger vil da bli slettet. Det vil ikke ha noen negative konsekvenser for deg hvis du ikke vil delta eller senere velger å trekke deg. Dette gjelder såfremt dataene ikke er brukt i analysen.

Ditt personvern – hvordan vi oppbevarer og bruker dine opplysninger

Vi vil bare bruke opplysningene om deg til formålene vi har fortalt om i dette skrivet. Vi behandler opplysningene konfidensielt og i samsvar med personvernregelverket.

Det er kun student og veileder som har tilgang til dine opplysninger.

Navnet og kontaktopplysningene dine vil jeg erstatte med en kode som lagres på egen navneliste adskilt fra øvrige data. Dataene lagres på en kryptert lagringsenhet.

Deltakerne i studien vil ikke kunne gjenkjennes i publikasjon.

Hva skjer med opplysningene dine når vi avslutter forskningsprosjektet?

Opplysningene anonymiseres når prosjektet avsluttes/oppgaven er godkjent, noe som etter planen er 1. oktober 2022. Personopplysninger og opptak slettes ved prosjektslutt.

Hva gir oss rett til å behandle personopplysninger om deg?

Vi behandler opplysninger om deg basert på ditt samtykke.

På oppdrag fra VID vitenskapelige høyskole har NSD – Norsk senter for forskningsdata AS vurdert at behandlingen av personopplysninger i dette prosjektet er i samsvar med personvernregelverket.

Dine rettigheter

Så lenge du kan identifiseres i datamaterialet, har du rett til:

- innsyn i hvilke opplysninger vi behandler om deg, og å få utlevert en kopi av opplysningene
- å få rettet opplysninger om deg som er feil eller misvisende
- å få slettet personopplysninger om deg
- å sende klage til Datatilsynet om behandlingen av dine personopplysninger

Hvis du har spørsmål til studien, eller ønsker å vite mer om eller benytte deg av dine rettigheter, ta kontakt med:

- VID vitenskapelige høyskole Diakonhjemmet, ved førsteamanuensis i familieterapi og systemisk praksis Åse Holmberg. Ase.Holmberg@usn.no
- Vårt personvernombud: personvernombud@vid.no

Hvis du har spørsmål knyttet til NSD sin vurdering av prosjektet, kan du ta kontakt med:

- NSD – Norsk senter for forskningsdata AS på epost (personverntjenester@nsd.no) eller på telefon: 55 58 21 17.

Med vennlig hilsen

Åse Holmberg
Forsker/veileder

Heidi M. Norbye
Student
Tlf. 48260448
h-norbye@online.no

Vedlegg 3 – Samtykkeskjema

Samtykkeerklæring

Jeg har mottatt og forstått informasjon om prosjektet "Hvordan forstår ansatte i familievernet fenomenet forsoning, og hvilken betydning får dett for deres møter med klienter?" og har fått anledning til å stille spørsmål.

Jeg samtykker til:

- å delta i intervju
- at mine opplysninger behandles frem til prosjektet er avsluttet

---

(Signert av prosjektdeltaker, dato)

Vedlegg 4 – Intervjuguide

Intervjuguide

Problemstilling:

Hvordan forstår ansatte i familievernet fenomenet forsoning, og hvilken betydning får dette for deres møter med klienter?

Åpne spørsmål til samtalen:

Hvordan forstår du fenomenet forsoning?

Hvilke følelser har du rundt begrepet?

Hvilke andre ord/begreper bruker du om forsoning?

Hvordan forstår du fenomenet forsoning i konteksten av familieterapien?

Hva tenker du er viktig i møte med uforsonlighet mellom ektefeller/samboere, foreldre/barn?

Hvordan forstår du forsoning i møte med uforsonligheten?

Har du noen fortellinger du husker om dette?

Hvordan tenker du din forståelse av forsoning har betydning for dine klienter?

Har du noen eksempler fra praksis?

Hvordan tenker du forsoning kan oppleves som lukkende?

Hvordan tenker du forsoning kan oppleves som åpnende?

Hvilke sammenhenger tenker du at man ikke bør snakke om forsoning?

Hvilke sammenhenger tenker du at det vil være nyttig å snakke om forsoning?

Hvilke tilnærminger erfarer du som nyttige i et forsoningsarbeid?

Har du noen fortellinger/erfaringer knyttet til dette?

Hva er dine tanker om påstanden om at forsoning er et normativt begrep?

Kan du gi eksempler?

Hvilke erfaringer har du av maktperspektiver i møte med forsoning?

Hva mener du man bør særlig være oppmerksom på?

Har du eksempler på erfaringer av maktperspektiver i møte med forsoning?

Er det andre perspektiver eller tanker du ønsker å trekke frem i forhold til det vi har samtalt om?

Vedlegg 5 – Utdrag av analyse/transkripsjon

Meningsfortetning og in vivo codes

1-4 Forstår forsoning som et mangfoldig begrep. Å forsone seg med hverandre, og å forsone seg med en situasjon

" 1-4 men når jeg hører forsoning, så tenker jeg det å forsone seg med. Og da kan det være å forsone seg med hverandre, men det kan også være å forsone seg med situasjonen. Så inn i jobbsammenhengen så blir jo det et ganske sånn mangfoldig begrep, egentlig. "

2-4 har ikke brukt selve begrepet så mye

2-4 vi jobber med forsoning i mekling, parterapi, foreldresamarbeid og familiesaker

"2-4 ... det er jo det vi jobber veldig mye med. Jeg tenker både i mekling, og i parterapi, i foreldresamarbeid, egentlig, og i familiesaker selvfølgelig og. Så tenker jeg det er det vi jobber med. Og ikke bare forsoning imellom folk, men å forsone seg med seg selv og sin egen situasjon."

3-4 Å forsone seg med den andre slik partneren er, selv om det blir noe annet enn det en hadde drømt om

Transkripsjon

Hvordan forstår du fenomenet forsoning?

1-4 Jeg forstår det sånn, at litt forskjellig i forhold til forskjellige settinger, men når jeg hører forsoning, så tenker jeg det å forsone seg med. Og da kan det være å forsone seg med hverandre, men det kan også være å forsone seg med situasjonen. Så inn i jobbsammenhengen så blir jo det et ganske sånn mangfoldig begrep, egentlig.

Er det noe du tenker du jobber med?

2-4 Ja, jeg tenker jo det, men jeg har ikke tenkt, jeg tror jeg skrev det når du spurte meg om jeg ville være med på dette. Jeg har ikke tenkt, brukt begrepet så mye, tror jeg, men jeg tenker jo litt som Hedvig da, det er jo det vi jobber veldig mye med. Jeg tenker både i mekling, og i parterapi, i foreldresamarbeid, egentlig, og i familiesaker selvfølgelig og. Så tenker jeg det er det vi jobber med. Og ikke bare forsoning imellom folk, men å forsone seg med seg selv og sin egen situasjon.

3-4Jeg tenker at det å forsone seg med at partneren din er den han eller hun er, at kanskje det ikke blir noe sånt som du hadde drømt om, men at det allikevel kan bli noe bra.

Hvilke følelser har du rundt begrepet forsoning?

Egen forståelse av transkr/ kobl til eksisterende teori

Begrepet er mangfoldig

- Forsoning med hverandre
- Forsone seg med en situasjon

Forsoning i familierapeutisk praksis.

Teori om målet for meklingen.

Teori om målet for familierapien.

Vedlegg 6 – Eksempel på analyseprosess

